

תורה אור • פרשת בשלח • מאמר 4

אשירה לה' כי גאה גאה וגו'

”אשירה לה' כי גאה גאה”

ירידת הנשמה לגוף נועדה לעלייה גדולה יותר: באמצעות התורה והמצוות, וברחמים הרבים שמעוררת התשובה שלה, היא מתקשרת לאדון הנפלאות, למדרגה שלמעלה מכל מה שאהבתה ויראתה שלה יכולות להשיג. זו המדרגה שהתגלתה בקריעת ים סוף, שעליה נאמר בשירה ”גאה גאה”.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/4](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/4)

הנקודה

ירידת הנשמה לגוף נועדה לעלייה גדולה יותר: באמצעות התורה והמצוות, וברחמים הרבים שמעוררת התשובה שלה, היא מתקשרת לאדון הנפלאות, למדרגה שלמעלה מכל מה שאהבתה ויראתה שלה יכולות להשיג. זו המדרגה שהתגלתה בקריעת ים סוף, שעליה נאמר בשירה "גאה גאה".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

לפני ירידתה עמדה הנשמה לפני ה' ביראה ובאהבה, ברצוא ושוב כמו החיות; בגוף הן נסתרות וחלשות יותר. מה מוסיפות אפוא התורה והמצוות? ה' מחדש את הבריאה מדי יום באמצעות האור שממלא כל עלמין, מטובו של אין סוף, אדון הנפלאות, שלפניו אפילו העולמות הנסתרים אינם נחשבים לכלום. אהבת הנשמה משיגה את ה' כחיותם של העולמות; לפני ה' עצמו היא יכולה רק לשוב ביראה. התורה והמצוות, הנמשכות מאדון הנפלאות, מקשרות את הנשמה גם אליו: אותיות התורה נושאות אותה אל מעבר לשורשה, כפי שסוס נושא את רוכבו. המצוות, "צדקה ומשפט", ממשיכות את אור אין סוף אל מעשים גשמיים, ואילו המשפט מונע מן הכוחות המתנגדים לקדושה לקבל שפע זה. הצדיק הוא בעל צדקה, המעניק למצוות חיות. בגוף נעשית הנשמה בעלת תשוכה, שתפילתה השפלה מעוררת את הרחמים הרבים הקודמים לאצילות. המדרגה הזאת, "גאה גאה", התגלתה בים, למעלה מכל מילות התפילה; גילויה המלא, "זה אֵלֵי", יתגלה לעתיד לבוא.

מבנה

1	ירידת הנשמה	19
למעלה עמדה הנשמה לפני ה' ביראה ובאהבה תמידית, ברצוא ושוב; בגוף הן נסתרות, אך הירידה נועדה לעלייה באמצעות התורה והמצוות.		
2	הבריאה מתחדשת מטובו	21-3
מה מוסיפות התורה והמצוות? הבריאה מתחדשת מדי יום באמצעות האור שממלא כל עלמין, מטובו של אין סוף, אדון הנפלאות, שלפניו אפילו העולמות הנסתרים אינם נחשבים כלל.		
3	רצוא, שוב והמעלה שבתורה ובמצוות	4-5
הנשמה רצה באהבה כשהיא משיגה את ה' כחיותם של העולמות, ושבה ביראה לפני אדון הנפלאות; התורה והמצוות, הנמשכות ממנו, מקשרות את הנשמה גם למדרגה זו.		
4	הים נעשה יבשה	6
בקריעת ים סוף נעשה העולם הנסתר גלוי, כהכנה להתגלות התורה.		
5	האותיות כסוסים	7-8
אותיות התורה, הנאמרות גם בלי הכנה, נושאות את הנשמה אל מעבר לשורשה, כתנאי שהאדם רוכב עליהן ביראה ובאהבה; גם שאר המצוות, "צדקה ומשפט", ממשיכות את אדון הנפלאות על אהבת אברהם.		

11-9	6 דרך הוי והרחמים הרבים	הוי מתגלה באמצעות שפלותו של ה' ורחמיו הרבים, הקודמים לאצילות ואין להם שיעור, כפי ש"חנן ורחום" קודמים להוי.
16-12	7 צדקה ומשפט	צדקתו של האדם ממשיכה את צדקתו של ה', ומלכישא את אור אין סוף בתורה ובמצוות; המשפט, שבו האדם שופט את העודפים שלו, מבטיח שהכוחות המתנגדים לקדושה לא יקבלו חיות.
19-17	8 המצוות כאיברים והצדיק	המצוות הן איברי המלך, והן מקבלות חיות כשעושים אותן בפועל; מי שעושה אותן הוא צדיק, בעל צדקה.
20	9 תכלית הירידה	הנשמה נעשית בעלת תשובה; הכנעתה בתפילה מעוררת את הרחמים הרבים, ומביאה לגילוי הוי בתורה ובמצוות.
24-21	10 השירה על הים	שירה היא שמחה וגילוי; "גאה גאה" הוא אדון הנפלאות, שהתגלה בים למעלה מאותיות הדיבור, ולכן נאמר לעם לשתוק; ורמה פירושו גם להעלות וגם להשליך.
26-25	11 אותיות השם מתגלות	י"ה נחצבו מאדון הנפלאות באמצעות הצמצום, שפלותו; ו"ה, "זה אֵלִי", יתגלו במלואם לעתיד לבוא, מכוח מעשיו של הצדיק בזמן הזה.

מו ש ג י ם

רצוא ושוב רצוא ושוב	תנועת הנשמה אל ה' באהבה וחזרתה ביראה: היא רצה כשהיא משיגה את ה' כחיותם של העולמות, ושבה לפני ה' עצמו, שהוא למעלה מהשגתה.
אדון הנפלאות אדון הנפלאות	ה' שלמעלה אפילו מן העולמות הנעלים והנסתרים ביותר, ה"נפלאות", שאינם בערך אליו. התורה והמצוות נמשכות ממדרגה זו, והיא התגלית בים בבחינת "גאה גאה".
רחמים רבים רחמים רבים	רחמים הקודמים לאצילות ולמעלה מסדר העולמות, ללא שיעור וללא דין המנוגד להם. הם מביאים את שם הוי לידי גילוי ומתגלים בבעל התשובה.
סובב כל עלמין סובב כל עלמין	אורו של ה' כפי שהוא למעלה מן העולמות, שלפניו קטן וגדול, למעלה ולמטה, שווים; בניגוד לאור שממלא כל עלמין, המחזק את הבריאה שלב אחר שלב.
צדקה ומשפט צדקה ומשפט	שם כללי לכל המצוות: הצדקה מעניקה חיות וממשיכה את אור אין סוף לתורה ולמצוות, והמשפט מגביל את השפע כדי שהכוחות המתנגדים לקדושה לא יינקו ממנו.
בעל תשובה בעל תשובה	הנשמה לאחר ירידתה, שעליה לשוב אל ה'; היא עומדת למעלה מצדיק גמור, מפני שהרחמים הרבים מתגלים בה.
העולם הנסתר והעולם הנגלה עלמא דאתכסייא ועלמא דאתגלייא	הים והיבשה: בקריעת ים סוף נעשה הנסתר גלוי, כהכנה למתן תורה.

קטע 1 • 11

ירידת הנשמה

1 אשירה להי¹ כי גאה גאה וגוי. ותרגם אונקלוס גיאה על גיותניא² וכו'. יובן בהקדים להבין ענין ירידת הנשמה לעוה"ז שירידה זו צורך עלייה היא³ כנודע.

"אֲשִׁירָהּ לַהִי כִּי גָאָה גָאָה" וכו'. ואונקלוס מתרגם: "גיאה על גיותניא" וכו'. הדבר יובן בהקדמת הבנת ענין ירידת הנשמה לעולם הזה, שירידה זו היא לצורך עלייה, כידוע.

המאמר נפתח במילים הראשונות של שירת הים, שאמרו ישראל לאחר שהים נבקע. אונקלוס מתרגם את "גאה גאה" בארמית, שהי נעלה על הנעלים; בהמשך המאמר נדרש הדבר לכך שהי נעלה אפילו מן המדרגות הנעלות ביותר, המכונות "נפלאות". לפני ביאור הפסוק מציב אדמו"ר הזקן עיקרון: הנשמה יורדת לעולם הזה כדי לעלות למדרגה גבוהה יותר.

והנה הנשמה קודם בואה לעוה"ז היתה עומדת לפני ה' ביראה ואהבה כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו ואי אפשר לה לעמוד למעלה לפני ה' בלא דחילו ורחימו כי בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא.^{4,5}

והנה, קודם בואה לעולם הזה עמדה הנשמה לפני ה' ביראה ובאהבה, ככתוב: "חי ה' אשר עמדתי לפניו". אין היא יכולה לעמוד למעלה, לפני ה', בלי יראה ואהבה (דחילו ורחימו), שכן בלי יראה ואהבה אין היא פורחת למעלה.

לפני ירידתה עמדה הנשמה בנוכחות ה', כלשונו של אלישע: "חי ה' אשר עמדתי לפניו". העמידה לפני ה' מחייבת יראה ואהבה: תיקוני זוהר מלמד שבלי אלה התורה והמצוות אינן "פורחות למעלה", ואדמו"ר הזקן מחיל זאת על הנשמה למעלה.

וע"ז נאמר והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק^{6,7} (הגם⁸ שזה נאמר על המלאכים הוא הדין לנשמות וכל צבא מעלה)

ועל כך נאמר: "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק" (אף שהפסוק נאמר על המלאכים, כך הוא גם בנוגע לנשמות ולכל צבא מעלה).

חזון יחזקאל מתאר את החיות, היצורים הקדושים של המרכבה האלוהית, רצות ושבות כהבזקי אור. אדמו"ר הזקן מציין בסוגריים שאף שהפסוק מדבר על מלאכים, הדברים נכונים גם בנוגע לנשמות ולכל צבא השמים.

רצוא באהבה להיות נכספה וגם כלתה נפשו⁹ כו'. ושוב ביראה כי מי הוא אשר ערב לכו לגשת¹⁰ כו'. "רצוא" באהבה — להיות "נכספה וגם כלתה נפשו" וכו'; ו"שוב" ביראה, שהרי "מי הוא זה אשר ערב לכו לגשת" וכו'.

"רצוא" היא תנועת האהבה: הנשמה משתוקקת לצאת ממקומה ולהיבלע בה; בלשון הפסוק בתהילים, היא "נכספה וגם כלתה נפשו". "שוב" היא תנועת היראה, המתבטאת בשאלת ירמיהו: מי יעז להתקרב? היראה מעכבת את הנשמה.

אך בירידתה לעוה"ז נתעלמו הדחילו ורחימו ונתלבשה בגוף הגשמי ולא יכלה עוד להיות תמיד בבחי' רצוא ושוב כמראה הבזק כמו שהיתה למעלה כי אם לפרקים ועתים מזומנים שתתעורר האהבה
אך בירידתה לעולם הזה התעלמו היראה והאהבה, והיא התלבשה בגוף גשמי; לכן שוב לא יכלה להיות תמיד בבחינת "רצוא ושוב כמראה הבזק", כפי שהייתה למעלה, אלא רק לפרקים וכעיתים קבועות, כאשר מתעוררת האהבה.

כשהנשמה מתלבשת בגוף גשמי, היראה והאהבה שלה נסתרות ממנה. היא שוב אינה יכולה לנוע ללא הרף בין רצוא לשוב כפי שעשתה למעלה; אהבתה מתעוררת רק מדי פעם, בזמנים קבועים.

ואף גם זאת אין ערוך אהבה ויראה זו לגבי אהבה ויראה שהיה לה מימי קדם וירידה זו היא צורך עלייה שתתעלה בעסק התורה וקיום המצות.^{11, 12, 13}

וגם אז אין אהבה ויראה אלה בערך לאהבה וליראה שהיו לה מקדם. ירידה זו היא לצורך עלייה — שהנשמה תתעלה על ידי העיסוק בתורה וקיום המצות.

גם כאשר האהבה והיראה מתעוררות, אין הן יכולות להשתוות לאלה שהיו לנשמה קודם לכן. ובכל זאת, לירידה יש תכלית: לימוד התורה וקיום המצות מעלים את הנשמה למדרגה גבוהה יותר משהייתה בה.

קטע 2 • 211-3

הבריאה מתחדשת מטובו

2 וצריך להבין היתרון והמעלה שבעסק התורה וקיום המצות יתר על דחילו ורחימו שהיה לה. אך

כעת צריך להבין מהו היתרון והמעלה שיש בעיסוק בתורה ובקיום המצות על פני היראה והאהבה שהיו לה. אך
זו שאלת המאמר: לנפש היו יראה ואהבה נעלות יותר לפני ירידתה; מה נותנים לה לימוד התורה וקיום המצות, העולה עליהן?

הנה נודע מאמר אדון הנפלאות המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית^{14, 15} שמראשית השתלשלות ועד סוף כל הנבראים הם מתחדשים בכל יום מאין ליש והתחדשות זו היא בבחי' ממלא הנה ידוע הנוסח: "אדון הנפלאות, המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". מראשית ההשתלשלות ועד סופן של כל הנבראים, כולם מתחדשים בכל יום מאין ליש. חידוש זה הוא בבחינת ממלא כל עלמין

אדמו"ר הזקן פותח את תשובתו בברכה הנאמרת בבוקר לפני קריאת שמע, המכנה את ה' "אדון הנפלאות" ואומר שבטובו הוא מחדש בכל יום את הבריאה. כל נברא, מראשית סדר העולמות ועד סופו, נוצר מחדש בכל יום מאין ליש. חידוש זה נעשה באמצעות ממלא כל עלמין — האור האלוקי החודר לכל עולם ומחיה אותו לפי מידתו.

כל עלמין להיות דרך השתלשלו מעילה לעילה תחלה רוחניות עולמות עליונים ושכלים נבדלים ואח"כ יורד ומשתלשל למטה מטה עד שנתגשם החיות להיות מעשה שמים וארץ גשמיים.

כל עלמין, כך שהדבר נעשה בדרך של השתלשלות, מעילה לעילה: תחילה הרוחניות של העולמות העליונים והשכלים הנבדלים, ולאחר מכן האור יורד ומשתלשל מטה מטה, עד שהחיות נעשית גשמית ובוראת את השמים והארץ הגשמיים.

האור יורד שלב אחר שלב, כשכל מדרגה היא הסיבה למדרגה הבאה: תחילה העולמות הרוחניים העליונים והשכלים הנבדלים של המלאכים, ואחר כך הוא יורד מטה מטה. בסוף הירידה החיות מקבלת צורה גשמית של שמים וארץ.

3 וכמשל הנשמה המתפשטת בגוף שראשית הגלוי במוח השכל ואח"כ בפה הדבור. ואח"כ בידיים המעשה כו'. והתחדשות זו להיות בחי מעלה ומטה רוחניות וגשמיות הוא בטובו שהיא מדת טובו ורחמנותו.

הדבר דומה לנשמה המתפשטת בגוף: תחילה היא מתגלה במוח, בתור שכל; אחר כך בפה, בתור דיבור; ולבסוף בידיים, בתור מעשה, וכו'. והתחדשות זו, שבזכותה יש בחינות של מעלה ומטה, רוחניות וגשמיות, היא "בטובו" — כלומר, במידת טובו ורחמיו.

ההמשכה דומה לנשמה שבגוף: תחילה היא מתגלה בשכל, אחר כך בדיבור, ולבסוף במעשי הידיים. עצם העובדה שבבריאה יש מדרגות עליונות ותחתונות, רוחניות וגשמיות, נובעת מטובו ומרחמיו של ה' — מן ה"טובו" שבכרכה.

וכמ"ש טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו כי הוא יתברך אין סוף הסובב כל עלמין השווה ומשוה קטן וגדול מעלה ומטה גשמיות ורוחניות שוין לפניו כו'.

וכמו שכתוב: "טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מעשיו". שהרי הוא יתברך אין סוף, סובב כל עלמין, שווה ומשוה קטן וגדול; מעלה ומטה, גשמיות ורוחניות, שווים לפניו, וכו'.

הפסוק "טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מעשיו" מלמד שטובו מגיע לכל המדרגות במידה שווה. זאת משום שאין סוף, הסובב כל עלמין, נמצא מעבר לכולן; לפניו קטן וגדול, עליון ותחתון, רוחני וגשמי — כולם שווים.

וזהו אדון הנפלאות. פ"י שאפי' בחי נפלאות שהן עלמין סתימין כו' אין ערוך אליו יתברך וכמ"ש עשה פלא ¹⁶ שבחי' פלא הוא בחי' עשיה כו'. ^{17, 18}

וזהו [פירוש] "אדון הנפלאות": כלומר, אפילו בחינת הנפלאות, שהן העולמות הנסתרים, וכו', אינה בערך אליו יתברך. וכמו שכתוב "עושה פלא": בחינת הפלא היא בחינת עשיה, וכו'.

העולמות הנסתרים והעליונים ביותר נקראים "נפלאות", וה' הוא אדונם: אפילו הם אינם בערך אליו. לכן מפרש אדמו"ר הזקן את הפסוק "עושה פלא": מה שנחשב בעינינו פלא, אינו לפניו אלא בחינת "עשיה" — אותה מילה המציינת גם את העולם התחתון ביותר.

קטע 3 • 41-5

רצוא, שוב והמעלה שבתורה ובמצוות

4 והנה דביקות הנפש בשרשה באלקים חיים היא מחמת השגתה את החיות המתפשט מאור אין סוף ב"ה להחיות העולמות

והנה, דבקות הנפש בשורשה, באלקים חיים, נובעת מהשגתה את החיות המתפשטת מאור אין סוף, ברוך הוא, כדי להחיות את העולמות.

אהבת הנפש לה' נובעת מהבנתה את החיות הנמשכת מאור אין סוף אל העולמות. כשהנפש משיגה שהי הוא מקור החיים, היא משתוקקת לדבוק בו, בשורשה.

כי עמך מקור חיים¹⁹ כוי שעל ידי זה היא בבחינת רצוא לאהבה את ה' כי הוא חייך²⁰ חייך דוקא.

"כי עמך מקור חיים" וכו'. מתוך כך היא בבחינת "רצוא" — לאהוב את ה', "כי הוא חייך", דווקא "חייך".

מכיוון ש"כי עמך מקור חיים" והי הוא "חייך", הנפש נמשכת אליו; זו תנועת ה"רצוא" שבאהבה. הדגש על "חייך" מראה שאהבה זו היא להי כמחיה, כפי שהנפש משיגה אותו.

אך אם רץ לבך שוב לאחד²¹ לפי שהוא ית' בעצמו הוא אדון הנפלאות ועושה פלא ואינו בכלל השגת הנפש ודבקותה ולכך היא בבחי' שוב.²²

אך "אם רץ לבך — שוב לאחד", משום שהוא יתברך עצמו הוא אדון הנפלאות ועושה פלא, ואינו בגדר השגתה של הנפש ודבקותה; לכן היא בבחינת "שוב".

המילים "אם רץ לבך — שוב לאחד" מתארות תנועה הפוכה. ה' עצמו, אדון הנפלאות, הוא למעלה מכל מה שהנפש יכולה להשיג או לדבוק בו; לנוכח זאת הנפש נסוגה ביראה, וזוהי תנועת ה"שוב".

5 וזהו נורא תהלות אדון הנפלאות.²³ נורא תהלות עשה פלא²⁴. כי לפי שהוא אדון הנפלאות עושה פלא לכך הוא נורא תהלות שיראים להללו כוי.

וזהו [פירוש] "נורא תהלות, אדון הנפלאות", "נורא תהלות, עושה פלא": מכיוון שהוא אדון הנפלאות ועושה פלא, לכן הוא "נורא תהלות", שהאדם ירא להללו וכו'.

בברכת השחר מכנים את ה' "נורא תהלות, אדון הנפלאות", ובשירת הים נאמר עליו "נורא תהלות, עושה פלא". מכיוון שהוא מעבר לכל השגה, הוא "נורא תהלות": האדם עומד ביראה וחושש להללו.

אבל ע"י עסק התורה וקיום המצות תהיה דביקות הנפש בבחינת סובב כל עלמין אדון הנפלאות. כי הנה התורה והמצות נמשכים מבחינת אדון הנפלאות וסובב כל עלמין.

אבל באמצעות העיסוק בתורה וקיום המצות תידבק הנפש בבחינת סובב כל עלמין, אדון הנפלאות. שהרי התורה והמצות נמשכות מבחינת אדון הנפלאות וסובב כל עלמין.

זהו היתרון של התורה והמצות: הן נמשכות מאדון הנפלאות, סובב כל עלמין, ולכן באמצעותן הנפש נדבקת גם בבחינה זו. האהבה והיראה שלה עצמה אינן יכולות להגיע אליה.

קטע 4 • 61

הים נעשה יבשה

6 וזה היה ענין קריעת ים סוף קודם מתן תורה הפך ים ליבשה.^{25,26} שהים הוא בחינת עלמא דאתכסיא וזו הייתה משמעות קריעת ים סוף לפני מתן תורה: "הפך ים ליבשה". הים הוא בחינת העולם הנסתר (עלמא דאתכסיא).

קריעת ים סוף, לפני שניתנה התורה, מבטאת את אותו רעיון: הים הפך ליבשה. בלשון הקבלה, הים מסמל את "העולם הנסתר" (עלמא דאתכסיא), את הבחינות הנסתרות.

כמאמר רבותינו ז"ל כל מה שיש ביבשה יש בים²⁷ אלא שהמים מכסים ואינם נראים²⁸ שבחיי עלמא דאתכסיא בא לידי גילוי בבחינת עלמא דאתגליא כדי להיות גילוי המשכת התורה במתן תורה.²⁹ כמאמר רבותינו ז"ל: "כל מה שיש ביבשה יש בים", אלא שהמים מכסים אותם והם אינם נראים. כלומר, בחינת העולם הנסתר באה לידי גילוי בבחינת העולם הגלוי (עלמא דאתגליא), כדי שתוכל להתגלות המשכת התורה במתן תורה.

הגמרא מלמדת שכל מה שחי ביבשה מצוי גם בים; אלא ששם הוא מכוסה במים. כשהים הפך ליבשה, העולם הנסתר התגלה כעולם הגלוי (עלמא דאתגליא), כהכנה להתגלות התורה בסיני.

קטע 5 • 71-8

האותיות כסוסים

7 והנה צירופי אותיות התורה נק' בשם סוסים על דרך משל. ועל זה נאמר סוס ורוכבו רמה בים³⁰ כמו שיתבאר.

והנה, דרך משל, הצירופים של אותיות התורה נקראים "סוסים". ועל כך נאמר: "סוס ורוכבו רמה בים", כפי שיתבאר.

אדמו"ר הזקן מציג כאן דימוי: צירופי אותיות התורה הם "סוסים". בהמשך הדימוי יסביר את הפסוק "סוס ורוכבו רמה בים".

מפני שהסוס הגם שהוא טפל לרוכבו על כל זה יש בו מעלה יתירה שיכול לרוץ ולהוליך את הרוכב למקום שלא היה הרוכב יכול להגיע שם בלי

כי אף שהסוס טפל לרוכבו, יש בו בכל זאת יתרון מיוחד: הוא יכול לרוץ ולהוביל את הרוכב למקום שהרוכב לא היה יכול להגיע אליו בלעדיו.

הסוס משמש את הרוכב, ובכל זאת הוא יכול להוביל אותו למקום שאליו לא היה מגיע ברגל. מעמדו הנמוך אינו מונע ממנו להרחיק לכת מעבר ליכולתו של הרוכב לבדו.

סוס כך כל צירופי אותיות התורה יש בהם יתרון ומעלה זו שבדביקות נפש האדם בצירופי אותיות אף שאינו יודע ומבין הענין בעין השכל רק שהוגה ומדבר בהם (לאפוקי³¹ הרהור דלאו כדבור דמי)³²

כך גם כל צירופי אותיות התורה ניחנו ביתרון ובמעלה הזאת: כאשר נפש האדם דבקה בצירופי האותיות, גם אם אינו יודע ומבין את העניין בשכלו, אלא רק הוגה אותם ומדבר בהם (להוציא מחשבה, שאינה נחשבת כדיבור).

אותיות התורה פועלות באותו אופן. גם מי שאינו מבין את מה שהוא לומד, אך אומר את המילים בקול, מתחבר אליהן; מחשבה על המילים בלי לומר אותן אינה נחשבת, שכן הגמרא אומרת שמחשבה אינה כדיבור.

הרי הם מעלים את הנפש למקום שלא היתה הנפש מגעת שם מצד שרשה כי שרש אותיות התורה היא הגבה למעלה משרש הנפש דאבא יסד ברתא^{33, 34, 35}

הן מעלות את הנפש למקום שאליו לא הייתה מגיעה מכוח שורשה שלה, כי שורש אותיות התורה גבוה מאוד משורש הנפש, שהרי "אבא יסד ברתא".

דברי תורה הנאמרים בפה מעלים את הנפש מעבר למקום שאליו שורשה שלה יכול להגיע, מפני ששורש התורה גבוה משורש הנפש. בכיטוי "אבא יסד ברתא", אבא הוא חכמה והבת היא מלכות; אותיות התורה מושרשות באבא, למעלה משורש הנפש.

אלא שהאדם צריך להיות בחי רוכב להאותיות שיהא מושך ומנהיג ע"י דחילו ורחימו שיעורר כפי אשר יוכל שאת כל חד לפום שיעורא דיליה.^{36, 37}

אלא שהאדם צריך להיות בבחינת "רוכב" על האותיות, ולמשוך ולכוון אותן באמצעות היראה והאהבה שהוא מעורר, ככל שיוכל לשאת — "כל אחד לפי מידתו".

ובכל זאת, האדם צריך להיות הרוכב ולא רק מי שנישא על גבי הסוס: הוא מכוון את האותיות באמצעות היראה והאהבה שהוא מעורר בקרבן. כל אדם עושה זאת לפי יכולתו.

8 ואפי' האהבה הטבעית המסותרת בו כי בלא דחילו ורחימו כלל לא פרחא לעילא.³⁸

[ייתכן שמדובר] אפילו באהבה הטבעית המוסתרת בתוכו; שכן בלי יראה ואהבה כלל, היא אינה עולה למעלה.

אפילו האהבה הטבעית לה, המוסתרת בכל יהודי, מספיקה כדי "לרכוב" על האותיות. אך בלי יראה ואהבה כלל, הלימוד אינו עולה.

וכמו שהוא לענין תורה כך הוא לענין שאר מצות דכתיב ושמרו דרך³⁹ ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו

וכשם שזה כך בנוגע לתורה, כך הוא גם בנוגע לשאר המצוות, כפי שנאמר: "הם ישמרו את דרך ה', לעשות צדקה ומשפט, כדי שה' יביא על אברהם את אשר דיבר עליו".

מה שנכון בנוגע ללימוד התורה נכון גם בנוגע לשאר המצוות. אדמו"ר הזקן מביא את דברי ה' על אברהם: צאצאיו ישמרו את "דרך ה', לעשות צדקה ומשפט", כדי שה' יביא על אברהם את אשר הבטיח לו.

שע"י המצות שנקראו דרך כלל בשם צדקה ומשפט כמו שיתבאר נמשך על בחי' אברהם שהיא מדת האהבה ברצוא הלך ונסוע.⁴⁰

כלומר, באמצעות המצוות, המכונות באופן כללי "צדקה ומשפט", כפי שיתבאר, נמשכת הארה על בחינת אברהם, שהיא מידת האהבה שב"רצוא", ב"הולך ונסוע".

כל המצוות יחד מכונות "צדקה ומשפט", כפי שהמאמר יסביר. באמצעותן נמשך דבר־מה על אברהם, שמידתו היא אהבה, ה"רצוא" של הנשמה; הכתוב מתאר אותו כ"הולך ונסוע".

את אשר דבר עליו עליו דייקא הוא בחינת אדון הנפלאות שהוא למעלה מעלה מהשגת הנפש⁴¹ ודביקותו באלקים חיים שלכן היא בחי' שוב כנ"ל:

"את אשר דיבר עליו": המילה "עליו" מדויקת — זו בחינת אדון הנפלאות, שלמעלה לאין ערוך מהשגת הנפש ומדבקותה באלקים חיים; ולכן זו בחינת "שוב", כפי שהוסבר לעיל.

הפסוק מדבר על מה שה' אמר "עליו", כלומר, מעליו. מה שהמצוות ממשיכות הוא אדון הנפלאות, שלמעלה מאהבת אברהם ומכל מה שהנשמה יכולה להשיג; לנוכח מדרגה זו הנשמה יכולה רק לשוב ביראה.

קטע 6 • 91-11

דרך הוי' והרחמים הרבים

9 וביאור זה⁴² הוא כי הנה דרך הוי'. פירוש דרך ומבוא⁴³ להיות הוי' דהיינו שיהי' בחי' הוי'

ההסבר לכך הוא כך: "דרך הוי'" פירושה דרך ופתח שדרכם תהיה הוי', כלומר, שתהיה בחינת הוי'.

הפסוק על אברהם דיבר על "דרך ה'", ואדמו"ר הזקן מפרש זאת כדרך הוי', השם בן ארבע האותיות. "דרך" כאן פירושה נתיב ופתח שדרכם באה לידי גילוי בחינת הוי'.

המורה על התהוות העולמוי מאין ליש על ידי אותיות שם הוי"ה יו"ד חכמה⁴⁴ כוי כי הרי הוא ית' למעלה מן החכמה ואנת הוא חכים כוי.

היא מציינת את התהוות העולמות מאין ליש באמצעות אותיות שם הוי": היו"ד היא חכמה וכוי. שהרי הוא ית' למעלה מחכמה, ויאנת הוא חכים" וכוי.

שם הוי' מבטא את התהוות העולמות מאין ליש על ידי הקב"ה, באמצעות ארבע אותיותיו; האות הראשונה, יו"ד, היא חכמה. אולם הקב"ה עצמו למעלה מחכמה; הכינוי "חכים", כפי שנאמר בארמית בתפילת אליהו בתיקוני זוהר — "אנת הוא חכים" — כבר מבטא ירידה.

פירוש ע"ד במקום שאתה מוצא גדולתו⁴⁵ שם אתה מוצא ענותנותו כי כולם בחכמה עשית⁴⁶ עשיה גשמית.

כלומר, זהו על דרך "במקום שאתה מוצא גדולתו, שם אתה מוצא ענותנותו": שהרי "כולם בחכמה עשית" — עשייה גשמית.

הדבר דומה לדברי הגמרא שבכל מקום שבו מוצאים את גדולתו של הקב"ה, שם מוצאים את ענותנותו. העובדה שהוא עושה את הכול "בחכמה", עד לעולם הגשמי, היא ענותנותו: מי שלמעלה מחכמה מצמצם את עצמו בחכמה ובעשייה גשמית.

10 וכתוב אני הוי' הוא שמי.⁴⁷ שמי בלבד כמשל השם שאינו מערך ומהות העצמית⁴⁸ כוי. ועד שלא נברא העולם⁴⁹ היה הוא ושמו בלבד.⁵⁰

ונאמר: "אני הוי' הוא שמי" — שמי בלבד, כמו שם שאינו בערך ובמהות לעצמותו של האדם, וכוי. ולפני שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד.

בפסוק "אני הוי' הוא שמי" נאמר שהוי' הוא שמו בלבד של הקב"ה. שם אינו האדם עצמו, אלא רק הכינוי שבו אחרים קוראים לו. חז"ל אומרים שלפני הבריאה היה "הוא ושמו בלבד".

פי' בלבד בבחי' העלם⁵¹ וכדי להיות הוי' בבחי' גילוי נמשכה מדת טובו ורחמנותו. טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו.⁵²

"בלבד" פירושו במצב של העלם. וכדי שהוי' יהיה בגילוי, נמשכה מידת טובו ורחמיו: "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו".

"בלבד" פירושו שהשם היה כלול בו בהעלם, ולא היה עדיין בגילוי. כדי שהוי' יתגלה ויברא עולמות, היה צורך שתימשך טובו ורחמיו של הקב"ה, כפי שנאמר בפסוק "טוב ה' לכל".

המחדש בטובו⁵³ כוי. הטוב כי לא כלו רחמין כוי היא בחי רחמים רבים שלפני האצ"י שהוא למעלה מעלה מסדר ההשתלשלות

"המחדש בטובו" וכו'; "הטוב כי לא כלו רחמין" וכו'. זוהי בחינת רחמים רבים שלפני אצילות, שהיא למעלה מעלה מסדר ההשתלשלות.

זוהי הטובה שבכרכה "המחדש בטובו" ובתפילת העמידה "הטוב כי לא כלו רחמין". היא נקראת "רחמים רבים" — רחמים שלמעלה מאצילות ולמעלה מאוד מכל סדר ההשתלשלות.

כי מדת הרחמים שבסדר ההשתלשלות יש כנגדה מדת הדין המצמצמת ימינא ושמאלא כוי והיא בחי מדה וגבול.

שכן למידת הרחמים שבסדר ההשתלשלות יש כנגדה מידת הדין, המצמצמת — "ימינא ושמאלא" וכו'; והיא בחינה של מידה וגבול.

הרחמים שבסדר העולמות הם מידה אחת מבין מידות אחרות; כנגדם עומדת מידת הדין, המגבילה, כשם שהשמאל עומד כנגד הימין. רחמים אלה עצמם מדודים ומוגבלים.

אבל רחמי רבים שלמעלה מהשתלשלות הוא רחמנות שאין לה שיעור ולא ערך אפילו בערך אדם שמרחם על הזכוב שרחוקה היא ממהות ומדרגת האדם.

אבל רחמים רבים שלמעלה מהשתלשלות הם רחמים שאין להם שיעור וערך, אפילו לא כערך רחמי אדם על זכוב, הרחוק ממהותו ומדרגתו של האדם.

לרחמים רבים שלמעלה מסדר זה אין מידה ואין ערך. הם למעלה אפילו מרחמי אדם על זכוב, יצור הנמוך ממנו בהרבה.

על כל זה יש לה איזה ערך שהיא בריה כמוהו. משא"כ לא"ס ב"ה⁵⁴ אין ערוך אליו כלל ואפ"י עולמות עליונים בחי נפלאות.

ואף על פי כן יש לו ערך מסוים ביחס אליו, שהרי הוא בריה כמוהו. אבל לגבי אין סוף ברוך הוא אין שום דבר כערך אליו כלל, אפילו לא העולמות העליונים, בחינת "נפלאות".

לזכוב יש בכל זאת קשר מסוים לאדם, שכן שניהם בראים. לשום דבר אין כל קשר לאין סוף, אפילו לא לעולמות העליונים, ה"נפלאות"; לכן רחמיו עליהם הם למעלה מכל ערך.

11 ולכן גם עליהם נופל מדת הרחמים הגדולה הזאת כי הוא אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין כוי והוא השווה ומשווה כוי.

לכן מידת הרחמים הגדולה הזאת חלה גם עליהם, שכן הוא אין סוף, ברוך הוא, הסובב כל עלמין וכו', והוא המשווה ומשווה וכו'.

מכיוון שהי הוא אין סוף, למעלה מכל העולמות ושווה ביחס לכולם, רחמיו הגדולים חלים גם על העולמות העליונים ביותר. לפניו גם הם שפלים וזקוקים לרחמים.

ועל זה נאמר חנון ורחום⁵⁵ הויי שהקדים בחיי חנון ורחום להיות⁵⁶ הויי שהן הן ייג מכילין דרחמי מקור האצילות כוי כמי"ש במי"א.⁵⁷

ועל כך נאמר: "חנון ורחום הויי": הכתוב מקדים את בחינת "חנון ורחום", כדי שתהיה הויי. אלה הם שלושה-עשר מכילי דרחמי, מקור האצילות וכו', כפי שמוסבר במקום אחר.

בפסוק "חנון ורחום הויי" מופיעים "חנון ורחום" לפני השם: הרחמים קודמים, כדי שתהיה הויי בכלל. אלה הם שלושה-עשר מכילי דרחמי, שהם מקור עולם האצילות.

קטע 7 • ו' 12-16

צדקה ומשפט

12 וזהו דרך והמשכה להיות בחיי הויי"ה והיא על ידי אתערותא דלתתא בצדקה ומשפט שהן דרך כלל כל מצות התורה⁵⁸ כמו שיתבאר.

וזוהי ה"דרך" וההמשכה להביא לגילוי בחינת הויי. הדבר נעשה באמצעות אתערותא דלתתא — צדקה ומשפט, שבכללות כוללים את כל מצוות התורה, כפי שיתבאר.

ה"דרך" של הויי נמשכת באמצעות אתערותא דלתתא, מעשה של האדם המעורר תגובה מלמעלה. מעשה זה הוא "צדקה ומשפט", שכפי שיתבאר במאמר, מייצגים את כל המצוות.

ובפרטות הוא מצות הצדקה שהיא התעוררות מדת הרחמנות להשפיע במדת טובו וחסדו להחיות רוח שפלים⁵⁹

ובפרט, מדובר במצוות הצדקה, המעוררת את מידת הרחמים, כדי להשפיע ממידת טובו וחסדו ולהחיות "רוח שפלים".

מצוות הצדקה מעוררת במיוחד את מידת הרחמים: האדם מעניק מטובו ומחסדו כדי להחיות את רוחם של השפלים, כלשון ישעיהו.

ועל ידי זה אתערותא דלעילא להיות דרך הויי לעשות צדקה⁶⁰ כוי שיהא התלבשות אור אין סוף ברוך הוא בבחי' תורה ומצות.

ועל ידי כך באה אתערותא דלעילא, שתהיה "דרך הויי לעשות צדקה" וגוי, כלומר, שאור אין סוף ברוך הוא יתלבש בבחינת תורה ומצוות.

בתגובה באה אתערותא דלעילא — "דרך הויי לעשות צדקה". אורו האינ"סופי של ה' מתלבש בתורה ובמצוות.

13 ולהיות את חכים כו' שהוא מדת טובו ורחמנותו להיות התלבשות זה והמשכה זו כמאמר אב הרחמן המהולל כו'.

וכך גם "אתה חכים" וכו' — היינו מידת טובו ורחמיו, שבזכותם יש התלבשות והמשכה זו, כפי שאומרים: "אב הרחמן המהולל" וכו'.

העובדה שהי' שהוא למעלה מחכמה, נקרא "חכם" ומתלבש בתורה, היא עצמה ביטוי לטובו ולרחמיו. דברי תפילת שחרית, "אב הרחמן המהולל", מבטאים זאת.

ועל זה נאמר משפט וצדקה ביעקב אתה עשית⁶¹ שעל ידי משפט וצדקה שביעקב נעשה בחי' אתה דהיינו גילוי אלהות. אך הנה בצדקה⁶² זו משפט כתיב בה.

ועל כך נאמר: "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית": באמצעות המשפט והצדקה שביעקב נעשית בחינת "אתה", כלומר, גילוי אלקות. אולם בצדקה זו כתוב גם "משפט".

בספר תהילים נאמר: "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", ואדמו"ר הזקן מפרש את "אתה" כגילוי אלקות שהמשפט והצדקה של יעקב מחוללים. אך הוא מציין שבפסוקים אלה הצדקה מופיעה בצירוף למשפט.

כמ"ש לעשות צדקה ומשפט.⁶³ משפט וצדקה ביעקב כי לא די לעורר בחי' חסדו וטובו יתברך בלבד כי מאחר שהיא התעוררות בחי' אין סוף הווה ומשוה כו'.

כמו שכתוב: "לעשות צדקה ומשפט", "משפט וצדקה ביעקב". שכן אין די לעורר רק את בחינת חסדו וטובו יתברך, מאחר שזו התעוררות של בחינת אין סוף, השווה ומשוה וכו'.

צדקה לבדה אינה מספיקה. היא מעוררת את אין סוף, שלגביו הכול שווה, והשפעה ממדרגה זו אינה מבחינה בין מי שמקבל אותה.

הנה בבחי' זו נאמר שממית בידיים תתפש⁶⁴ והיא בהיכלי מלך שגם השממית היא בחינת הקליפה וסט"א יש לה יניקה ואחיזה כו'.

על בחינה זו נאמר: "שממית בידיים תתפש והיא בהיכלי מלך": גם השממית, שהיא בחינת הקליפה וסטרא אחרא, מקבלת יניקה ואחיזה שם וכו'.

בספר משלי מדובר בשממית, יצור קטן שמצליח בכל זאת להיכנס להיכלי המלך. כך גם הקליפה, הכוחות המתנגדים לקדושה, יכולה לקבל יניקה מהשפעה אלוקית שאינה מציבה גבולות.

14 וכענין לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל^{65, 66} כו'. וצריך לעורר בחינת משפט למעלה שלא יומשך חיות ויניקה

וכעין העניין של "לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל" וכו'. יש לעורר את בחינת המשפט למעלה, כדי שלא תימשך חיות ויניקה

הספרי מלמד שאברהם, בניגוד ליעקב, העמיד צאצא שלא המשיך בדרכו — ישמעאל. ההשוואה מראה מה עלולה חסד בלי ריסון לאפשר; לכן על האדם לעורר גם את מידת המשפט למעלה, כדי שחיותו של הי' תימשך רק אל הקדושה.

אלא בסטרא דקדושה יאר⁶⁷ הי פניו אליך⁶⁸ ישא היפניו אליך⁶⁹ היינו פנימית ועיקר החיות. אבל יניקת החיצונים וסטרא אחרא היא ממותרות צפרנים ושערות כו'.

אלא אל צד הקדושה. "יאר הי פניו אליך", "ישא הי פניו אליך" — היינו פנימיות ועיקר החיות. אבל יניקת הכוחות החיצוניים והסטרא אחרא היא מן העודפים: הציפורניים והשערות וכו'.

ברכת הכוהנים מבקשת שהי יאיר את "פניו"; הפנים מסמלים את הפנימיות, את עיקר החיות, שנמשכת אל הקדושה. הכוחות החיצוניים יונקים רק מן העודפים, כמו הציפורניים והשערות, שהם המותר שבגוף.

15 ובחיי משפט זה אשר לאלהים הוא על ידי אתערותא דלתתא בחיי משפט שעושה האדם⁷⁰ בנפשו על מותרות חיי גופו נגד הצדקה.

ובחינה זו של משפט, שהיא של הי, באה באמצעות אתערותא דלתתא: בחינת המשפט שאדם עורך לעצמו בנוגע למותרות בחיי גופו, אל מול הצדקה.

המשפט שלמעלה מתעורר כאשר אדם שופט את עצמו: הוא שוקל את המותרות בחיי גופו מול התביעה לתת צדקה.

כי הנה ארז"ל חייך קודמין⁷¹ לחיי חבירך ודוקא חייך ממש כמשל הקיתון של מים שאם ישתו שניהם ימותו⁷² כו' כדאיתא בגמרא.

שהרי חז"ל אמרו: "חייך קודמין לחיי חברך" — ודוקא חייך ממש, כמו במשל קיתון המים, שאם ישתו שניהם ימותו וכו', כמובא בגמרא.

התלמוד מלמד שחייך קודמים לחיי חברך, כפי שלימד רבי עקיבא על שני הולכי דרכים שיש בידם קיתון מים אחד: אם ישתו שניהם, ימותו שניהם, ולכן בעל המים שותה. קדימות זו חלה רק על עצם החיים.

מה שאין כן המותרות שלך אינן קודמין לחיי חבירך שאינו בדין שיפנק האדם את נפשו בתפנוקי עלמא וחבירו ימות ברעב ח"ו.

אבל המותרות שלך אינן קודמות לחיי חברך, שהרי אין זה ראוי שאדם יפנק את עצמו בתענוגות העולם, בעוד חברו מת ברעב, חס ושלום.

מותרות אינן קודמות לחיי של אדם אחר. אין זה ראוי להתענג על הנאות העולם בעוד אדם אחר מת ברעב.

16 ועל ידי משפט זה שעושה האדם שלא לתת יניקה וחיות מותרות הגוף גורם למעלה בחי' משפט שלא יומשך חיות המותרות שהן החיצוני' וסטרא אחרא. וזהו שמשבחים ומברכים את ה' אוהב צדקה ומשפט:⁷³

ובאמצעות משפט זה שאדם מפעיל, שלא להזין את מותרות הגוף בחיות, הוא מעורר למעלה את בחינת המשפט, כדי שלא תימשך חיות למותרות, שהן הכוחות החיצוניים והסטרא אחרא. וזהו שאנו משבחים ומברכים את ה': "אוהב צדקה ומשפט".

כשאדם נמנע מלהזין את מותרות הגוף, הוא מעורר למעלה את אותו משפט: חיות אינה נמשכת למותרות, לכוחות המתנגדים לקדושה. משום כך אנו מברכים את ה' בתפילת העמידה כמלך "אוהב צדקה ומשפט" — צדקה לצד משפט.

קטע 8 • 171 - 19

המצוות כאיברים והצדיק

17 והנה גם שאר מצוות התורה נקראות בשם צדקה על דרך זה כי רמ"ח מצות עשה הם רמ"ח אברין דמלכא.⁷⁴

גם שאר מצוות התורה נקראות כך בשם "צדקה", שכן רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח "איבריו של המלך". כעת מסביר אדמו"ר הזקן מדוע כל המצוות נקראות "צדקה". רמ"ח מצוות עשה נקראות רמ"ח "איבריו של המלך" — דימוי שמקורו בתיקוני זוהר.

היינו כמו על דרך משל האבר שמלוכש בו חיות הנשמה שמבלעדי החיות זה נשאר הגוף כאבן דומם.

כלומר, כמו איבר שהחיות של הנשמה מלוכשת בו: בהיעדר חיות זו, הגוף נותר כמו אבן דוממת.

איבר חי רק מפני שחיות הנשמה מלוכשת בו; בלעדיה, הגוף חסר חיים כמו אבן.

כך הנה המצוות הם בחי' אברין דמלכא שמלוכש בהם חיות ואור אין סוף ברוך הוא.⁷⁵

כך גם המצוות הן בבחינת "איבריו של המלך", שבהם מלוכשים החיות ואור אין סוף ברוך הוא.

לכן המצוות הן "איברים" שבהם מלוכשים החיות של ה' ואור אין סוף.

18 ולהיות נמשך חיות זה הוא גם כן מחמת מדת טובו ורחמנותו כנוכר לעיל על ידי אתערותא דלתתא בקיום מעשה המצוות בפועל ממש

וכדי שחיות זו תימשך, הדבר נובע גם ממידת טובו ורחמנותו, כפי שהוזכר לעיל, באמצעות אתערותא דלתתא — קיום מעשי של המצוות בפועל ממש.

החיות נמשכת למצוות מכוח טובו ורחמנותו של ה', אך היא מתעוררת על ידי העשייה הפיזית בפועל של המצווה.

כמו תפלין לכתוב על קלף של בהמה פרשיות ואזכרות שעל ידי זה ממשיך בהם קדושה עליונה מאור אין סוף ברוך הוא להיות כנשמה לגוף המצות והיא בחינת מדת הרחמים להחיות למאן דלית ליה מגרמיה וכו'.

כמו בתפילין: כותבים את הפרשיות ואת השמות [האלוקיים] על קלף של בהמה. באמצעות כך ממשיכים לתוכן קדושה עליונה מאור אין סוף ברוך הוא, שתהיה להן כנשמה לגוף המצוות. זו בחינת מידת הרחמים — להחיות את מי שאין לו מעצמו וכו'.

התפילין ממחישות זאת: כשכותבים את הפרשיות ואת שמות ה' על קלף שמקורו בבהמה, נמשכת בו קדושה עליונה מאור אין סוף, כנשמה לגוף המצווה. זוהי מידת הרחמים, המחיה את מי שאין לו מעצמו; לכן כל מצווה נקראת "צדקה".

19 וזהו שכתוב לעשות את כל דברי התורה הזאת.⁷⁶ ושמרתם ועשיתם אותם.⁷⁷ אתם כתיב⁷⁸ כמ"ש במ"א.

וזהו [הפירוש של] מה שכתוב: "לעשות את כל דברי התורה הזאת", [וכן] "ושמרתם ועשיתם אותם": המילה "אותם" כתובה "אתם", כפי שמבואר במקום אחר.

בשני פסוקים מדובר על עשיית המצוות. במילים "ושמרתם ועשיתם אותם", המילה "אותם" כתובה באופן שאפשר לקרוא אותה "אתם", והמדרש דורש כאילו מי ששומר את התורה עשה את המצוות, או עשה את עצמו. הדבר מתאים לנקודה שנאמרה קודם: על ידי קיום המצוות האדם מעניק להן חיים.

ולכן נקרא המקיים התורה והמצוות בשם צדיק ומעלת צדיק היא מעלה רבה מאד ששיבחו הכתוב וצדיק יסוד עולם⁷⁹ ואמרו רבותינו ז"ל ראה בצדיקים⁸⁰ כו'

לכן מי שמקיים את התורה והמצוות נקרא צדיק. מעלתו של צדיק גדולה מאוד, שהרי הכתוב משבח אותו: "וצדיק יסוד עולם", וחכמינו ז"ל אמרו: "ראה בצדיקים" וכו'.

משום כך מי שמקיים את התורה והמצוות נקרא צדיק — תואר שהכתוב וחכמינו משבחים מאוד. ספר משלי מכנה את הצדיק "יסוד עולם", ובתלמוד נאמר שה' ראה שהצדיקים מועטים.

עמד ושתלן כו' ולכאורה לשון צדיק הוא שהוא צדיק בדינו ואינו עושה עול לבריות ואין זו מעלה גדולה כל כך.

"עמד ושתלן" וכו'. ולכאורה, משמעות המונח צדיק היא אדם ישר בדינו, שאינו עושה עול לבריות, ואין זו מעלה גדולה כל כך.

לכן "עמד ושתלן" בכל דור, ממשיך התלמוד. אך לפי המשמעות הפשוטה, צדיק הוא אדם ישר שאינו עושה עול לאיש, ודבר זה לבדו אינו מצדיק שבח גדול כל כך.

אלא עיקר שם צדיק ע"ש שהוא בעל צדק' שהוא המשפיע צדקה וחסד במדת טובו ורחמנותו להחיות את המצות על ידי קיומם במעשה בפועל ממש ולהמשיך להם חיות ואו"ס ב"ה כנשמה לגוף כנזכר לעיל:

אלא שעיקר השם צדיק הוא על שם שהוא בעל צדקה: מי שמשפיע צדקה וחסד מתוך מידת טובו ורחמנותו, כדי להחיות את המצוות על ידי קיומן במעשה בפועל ממש, ולהמשיך בהן חיות ואור אין סוף ברוך הוא, כנשמה בגוף, כנזכר לעיל.

אלא שצדיק נגזר מצדקה: הצדיק מעניק צדקה וחסד למצוות עצמן. כשהוא מקיים אותן בפועל, הוא מעניק להן חיים וממשיך לתוכן את אור אין סוף, כנשמה בגוף.

קטע 9 • 2011

תכלית הירידה

20 וזהו תכלית ירידת הנשמה לעולם הזה. כי בירידה זו אף שהיא ירידה גדולה בבחינת דחילו ורחימו אף על פי כן גדלה מעלתה שנעשית בחינת בעל תשובה אחרי ירידתה לעולם הזה שצריכה לשוב כו' כמ"ש במ"א.⁸¹

וזו תכלית ירידת הנשמה לעולם הזה. שכן בירידה זו, אף שהיא ירידה גדולה מבחינת אהבה ויראה, גדלה מעלתה: לאחר ירידתה לעולם הזה היא נעשית בבחינת בעל תשובה, מי שחוזר, שהרי עליה לשוב וכו', כפי שמוסבר במקום אחר.

כאן משיב אדמו"ר הזקן על השאלה שבפתיחה. הירידה כרוכה באובדן האהבה והיראה שהיו לנשמה קודם לכן, אך היא מקנה לה מעלה גבוהה יותר: בתוך הגוף היא נעשית בעלת תשובה, מי שצריכה לשוב אל ה'.

ובמקום שבעלי תשובה עומדים⁸² אין צדיק גמור כו'. כי בחינת רחמים רבים שלמעלה מעלה הוא המתגלה בבחי' בעל תשובה.

ועל כך נאמר: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים [אינם יכולים לעמוד]" וכו'. שכן בחינת הרחמים הרבים, שנמצאת למעלה מעלה, היא המתגלה בבחינת בעל תשובה.

חז"ל מלמדים שבעלי תשובה עומדים במקום שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו. אדמו"ר הזקן מסביר שהסיבה לכך היא שבבעל התשובה מתגלים הרחמים הרבים שמקורם למעלה מעלה.

דהיינו אחר ירידת הנשמה לעוה"ז שאז הרחמנות גדולה מאד (משא"כ קודם בואה היא בבחינת צדיק גמור) דוקא

כלומר, דווקא לאחר ירידת הנשמה לעולם הזה, שאז הרחמים עליה גדולים מאוד (ואילו קודם בואה היא בבחינת צדיק גמור).

הרחמים הללו מתגלים רק לאחר ירידת הנשמה לעולם הזה, שכן אז רחמיו של ה' עליה גדולים מאוד. לפני ירידתה הייתה הנשמה צדיק גמור.

ולכן אמרו רז"ל אין עומדים להתפלל⁸³ אלא מתוך כובד ראש. ופירש רש"י הכנעה דהיינו לעורר רחמים רבים על נצוץ אלהות כו'

ולכן אמרו חז"ל: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש", ורש"י פירש: הכנעה. כלומר, לעורר רחמים רבים על ניצוץ האלוקות וכו'.

משום כך קבעו חז"ל שיש להתפלל מתוך כובד ראש, שרש"י מפרש כהכנעה. כשהאדם מכניע את עצמו, הוא מעורר רחמים רבים על ניצוץ האלוקות שבתוכו, שירד לעולם הזה.

שעל ידי זה מעורר רחמים רבים למעלי ממקור הרחמי ולהמשיך בחינת חנון ורחום להיות גילוי הוי' בעסק התורה והמצוות ולהיות אור אין סוף בתוכה כו' ולכן ירידה זו דוקא היא צורך עלייה:

על ידי כך מעוררים רחמים רבים למעלה, ממקור הרחמים, וממשיכים את בחינת "חנון ורחום", כדי שתהיה התגלות של הוי' בעיסוק בתורה ובמצוות, ושאור אין סוף יהיה בתוכו וכו'. לכן דווקא ירידה זו היא צורך עלייה.

הרחמים שמתעוררים למטה מעוררים רחמים רבים למעלה, ממקור הרחמים עצמו, וממשיכים את בחינת "חנון ורחום" — הרחמים המביאים להתגלות הוי' בתורה ובמצוות. משום כך דווקא הירידה היא לצורך עלייה.

קטע 10 • 211-24

השירה על הים

21 וזהו אשירה⁸⁴ להוי' כי גאה גאה.⁸⁵ כי ענין שירה הוא התעוררות בחינת שמחה דהיינו בחינת גילוי.

וזהו [פירוש] "אשירה להוי' כי גאה גאה". כי שירה היא התעוררות של שמחה, כלומר גילוי.

המאמר חוזר עכשיו לפסוק הפותח. השירה מבטאת שמחה, ושמחה היא גילוי: מה שהיה נסתר יוצא החוצה.

כי עצבות ומרה שחורה היא קמיטת וכויצת החיות. והשמחה היא גילוי והתפשטות החיות כמו צהבו פניו כו'.

כי עצבות ומרה שחורה הן כיווץ והצטמצמות של החיות, ואילו השמחה היא גילוי והתפשטות של החיות, כמו "צהבו פניו" וכו'.

העצבות והמרה השחורה גורמות לחיות להתכווץ ולסגת; השמחה מאפשרת לה להתפשט ולהופיע, כמו שפנים מאירות משמחה.

22 וגילוי זה הוא להיות גילוי בחינת הוי' מאור אין סוף ברוך הוא הסובב כל עלמין אדון הנפלאות כו'.

וגילוי זה נועד לגלות את בחינת הוי' מתוך אור אין סוף, ברוך הוא, הסובב כל עלמין, אדון הנפלאות וכו'.

השמחה שבשירה על הים הייתה גילוי בחינת הוי' מתוך אור אין סוף הסובב כל עלמין, אדון הנפלאות.

ולהיות בחינת הוי' יו"ד חכמה כו' הוא על ידי המשכת גילוי כי גאה גאה. גיאות היא⁸⁶ בחינת נפלאות וגאה גאה הוא בחי' אדון הנפלאות

ובחינת הוי', הי', חכמה וכו', מתהווה באמצעות המשכת הגילוי של "כי גאה גאה". גיאות היא בחינת "נפלאות", ו"גאה גאה" היא בחינת אדון הנפלאות.

כדי שתתגלה הוי', שהאות הראשונה בה, י', היא בחינת חכמה, צריך להתגלות "גאה גאה". "גאה" אחד הוא בחינת "נפלאות", העולמות הנסתרים; ואילו הכפילות "גאה גאה" היא בחינת אדון הנפלאות, שלמעלה מהם.

דהיינו שיהא גילוי המשכת חסדו וטובו של מעלה מעלה בחינת רחמים רבים שלפני אצילות שבבחינה זו סוס ורוכבו רמה בים⁸⁷ שגילוי בחינה זו היא למעלה מעלה מבחינת סוס ורוכבו

כלומר, שתתגלה המשכת חסדו וטובו שלמעלה מעלה, בחינת רחמים רבים שלפני אצילות. מבחינה זו נאמר "סוס ורוכבו רמה בים", שכן גילוי בחינה זו הוא למעלה מעלה מבחינת "סוס ורוכבו".

אלה הרחמים הרבים שלפני אצילות, חסדו של ה' שמקורו ברמה הגבוהה ביותר. גילוי על הים נעלה לאין ערוך מבחינת "סוס ורוכבו".

שהם בחינת צירופי אותיות הדבור שבדחילו ורחימו כנזכר לעיל. כמו שגם הסוס על דרך משל אינו יכול לרוץ בים.^{88, 89}

אלה הם בחינת צירופי אותיות הדיבור שבאהבה ויראה, כנזכר לעיל; כשם שגם הסוס, למשל, אינו יכול לרוץ בים.

"סוס ורוכבו" הם אותיות הדיבור של התורה הנאמרות מתוך אהבה ויראה, כפי שתואר בדוגמה שבפסקה 7. כשם שסוס אינו יכול לרוץ בים, כך גילוי הים נעלה מאותיות אלה.

23 ולכן נאמר בקריעת ים סוף ואתם תחרישון. מה תצעק אלי^{90,91} וגומר. כי כדי שיהפך הים ליבשה

לכן נאמר בקריעת ים סוף: "ואתם תחרישון", [ו]"מה תצעק אלי" וגוי. שכן כדי שהים יהפוך ליבשה,

זו הסיבה שבים נאמר לעם לשתוק, ומשה נשאל: "מה תצעק אלי". דברי תפילה, אותיות הדיבור שיש בהן יראה ואהבה, אינם מגיעים לדרגה שבקעה את הים.

דהיינו דעלמא דאתכסיא תהיה בבחינת עלמא דאתגליא לשנות סדר ההשתלשלות הוא על ידי ירידה גדולה ועצומה מלמעלה מעלה מסדר

כלומר, כדי שהעולם הנסתר יהיה בבחינת העולם הגלוי, וישתנה סדר ההשתלשלות, נדרשת ירידה גדולה ועצומה מלמעלה מעלה מסדר

הפיכת הים ליבשה פירושה שינוי סדר הבריאה: העולם הנסתר נעשה גלוי. שינוי כזה דורש ירידה גדולה של אור, ממקום שמעל ומעבר לסדר העולמות.

ההשתלשלות⁹² מבחינת אין סוף ברוך הוא הסובב כל עלמין השווה ומשווה כו' אדון הנפלאות וגאה גאה עד שיהיה הכל בבחינת בטול כו'.

ההשתלשלות, מבחינת אין סוף ברוך הוא, הסובב כל עלמין, השווה ומשווה כו', אדון הנפלאות ו"גאה גאה", עד שהכול יהיה בבחינת ביטול כו'.

הדבר נובע מאין סוף, הסובב כל עלמין, שלגביו הכול שווה, אדון הנפלאות. מול גילוי כזה הכול מתבטל, ולכן סדר העולמות יכול להשתנות.

24 ולכן רמה יש בו שני פירושים. לשון התרוממות והעלאה.⁹³ ולשון השלכה שהוא מלמעלה למטה כי

היא בחינת גילוי אור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין ומעלה ומטה שוין.

לכן למילה "רמה" יש שתי משמעויות: לשון של התרוממות והעלאה, ולשון של השלכה, מלמעלה למטה. שכן זו בחינה של גילוי אור אין סוף ב"ה, סובב כל עלמין, שלגביו מעלה ומטה שווים.

המילה "רמה" בפסוק "סוס ורוכבו רמה בים" יכולה להתפרש כ"הרים למעלה" או כ"השליך למטה". שתי המשמעויות נכונות בעת ובעונה אחת, מפני שבקריעת ים סוף התגלה אור אין סוף הסובב כל עלמין, ולפניו מעלה ומטה שווים.

קטע 11 • 251-26

אותיות השם מתגלות

25 ומשם נמשך עזי וזמרת⁹⁴ יה ייה הם בחיי עלמין סתימין וזמרת מלשון וכרמך לא תזמר⁹⁵ שהוא לשון כריתה.

ומשם נמשכים הדברים "עזי וזמרת יה". ייה הן בחינת העולמות הנסתרים, ו"זמרת" היא מלשון "וכרמך לא תזמר", כלומר כריתה.

מדרגה זו נמשכת האמירה הבאה: "עזי וזמרת יה". שתי האותיות של השם ייה, יו"ד וה"א, הן העולמות הנסתרים; ו"זמרת" יכולה להתפרש גם ככריתה, כמו בפסוק האוסר לזמר כרם בשנת השמיטה.

וכמו החוצב אבן מההר וכך נחצבו אותיות ייה מאדון הנפלאות וגאה גאה להיות בכחי גלוי וחציבה זו היא בבחי' עזי בחיי גבורות להיות בחיי אנת חכים כו'.

וכשם שחוצבים אבן מתוך הר, כך נחצבו האותיות יו"ד וה"א מאדון הנפלאות, שהוא "גאה גאה", כדי שיהיו בגילוי. חציבה זו נעשית באמצעות בחינת "עזי" — בחינת הגבורות, כוחות הריסון — כדי שתהיה בחינת "אתה חכם" וכו'.

כמו שאבן נחצבת מתוך הר, כך האותיות יו"ד וה"א "נחצבו" מאדון הנפלאות כדי שיוכלו להתגלות. החציבה נעשית באמצעות "עזי" — הגבורות, כלומר כוחות הריסון — כדי שהקב"ה יהיה "חכם", כפי שמוסבר בפסקה 9.

שזהו ענותנותו והן הן גבורותיו וצמצומים כו' גם צריך להיות בחיי צמצום שלא ילך השפע למותרות כנ"ל.

זוהי ענותנותו, והן הן גבורותיו והצמצומים שלו וכו'. נוסף על כך, דרושה גם בחינת צמצום, כדי שהשפע לא יגיע לעודפים, כפי שהוסבר לעיל.

הריסון הזה הוא ענותנותו, ואלה הן גבורותיו וצמצומיו. דרוש גם צמצום, כדי שהשפע האלוקי לא יגיע לעודפים — לכוחות המתנגדים לקדושה — כפי שהוסבר בפסקאות 14-16.

26 ואח"כ נעשה בחיי זה אלי⁹⁶ כו'. בחיי גלוי הנרמז בו"ה וזהו ואנוהו. אך גלוי זה יהיה לעתיד לבא למחר לקבל שכרם אבל היום לעשותם.⁹⁷

ואחר כך מתהווה הבחינה של "זה אלי" וכו' — בחינת הגילוי המרומזת באותיות ו"ה; וזהו "ואנוהו". אולם גילוי זה יהיה לעתיד לבוא: "למחר לקבל שכרם", ואילו "היום לעשותם".

הפסוק ממשיך: "זה אלי ואנוהו". גילוי זה מתאים לאותיות ו"ה, שתי האותיות האחרונות של הוי", כשם שיי"ה מתאימות לעולמות הנסתרים. הגילוי השלם ימתין לעתיד לבוא, שבו יתקבל השכר; עכשיו הוא הזמן לקיים את המצוות.

וזה שכתוב ואמר ביום ההוא⁹⁸ הנה אלקינו זה קוינו לו.⁹⁹ פיי קוינו מלשון קוין¹⁰⁰ והמשכות שאנחנו עשינו את הקוין והמשכות של שם הוי"ה להיות בבחי' גלוי יו"ד קוצא לעילא וקוצא לתתא.

ועל כך נאמר: "ואמר ביום ההוא: הנה אלקינו זה, קיוינו לו". "קיוינו" קשור למונח "קוים" והמשכות: אנו עשינו את הקוים והמשכות של שם הוי"ה, כדי שיהיו בבחינת גילוי. האות יו"ד: קוץ למעלה וקוץ למטה.

ישעיהו אומר שביום ההוא יאמרו: "הנה אלקינו זה, קיוינו לו". אדמו"ר הזקן דורש את "קיוינו" מלשון "קו": באמצעות מעשינו המשכנו את "הקוים" של שם הוי"ה אל הגילוי, החל באות יו"ד ובקוציה למעלה ולמטה.

הי' גי' קוין ורוחב כוי. ועי' נאמר אמרו צדיק כי טוב¹⁰¹ שעל ידי הצדיק נמשך טוב הי' לכל וגוי:¹⁰² האות ה"א: שלושה קוים ורוחב וכו'. ועל כך נאמר: "אמרו צדיק כי טוב", שהרי באמצעות הצדיק נמשכת טובת הי' לכל וכו'.

האות ה"א מצוירת בשלושה קוים ויש לה רוחב. "אמרו צדיק כי טוב": באמצעות הצדיק, שהוא בעל הצדקה שנוכר בפסקה 19, נמשכת טובת הי' לכל.

בעבודה

על האדם ללמוד תורה בקול ולעשות את המצוות בפועל ממש, גם בלי הבנה מלאה, ולרכוב עליהן בכוח היראה והאהבה שהוא יכול לעורר, אפילו באהבה הטבעית הנסתרת בתוכו. עליו לשפוט את עצמו, להעדיף את הי' הזולת על פני מותרותיו שלו, ולתת צדקה. עליו לעמוד לתפילה מתוך הכנעה, ולעורר רחמים על הניצוץ האלקי שבתוכו.

שאלות לשיחה

1. מדוע התורה והמצוות יכולות להביא את הנשמה למדרגה גבוהה יותר מן היראה והאהבה שהיו לה לפני ירידתה?
2. כיצד דימוי הסוס ורוכבו מסביר את ערכה של אמירת דברי תורה שהאדם אינו מבין לגמרי?
3. מדוע צריך לצרף את המשפט לצדקה, וכיצד האדם שופט את עצמו?
4. באיזה מובן מי שעושה את המצוות הוא "בעל צדקה" כלפיהן?
5. מדוע נאמר לעם לשתוק על הים, ומה הדבר מלמד על המדרגה שהתגלתה שם?

הערות

פסוקה 1

1 אשירה להי

באור התורה מצוין שמאמר זה מקורו בכתביד של "הרי"ל" (רי יהודה ליב).

הערת קה"ת

באוה"ת תשא ע' במד מצוין שמאמר זה מכ"י הרי"ל. נמצא בכוך 1052 סג, א, ושם נחלק לגי סעיפים.

2 גיאה על גיותניא

אונקלוס מתרגם את הפסוק: ה' "התעלה על המתנשאים, וההתנשאות שלו היא". בהמשך המאמר מבואר ש"גאות" היא מדרגת ה"נפלאות", ו"גאה גאה" הוא בעל הנפלאות (פסוקה 22).

Onkelos Exodus 15:1 תרגום אונקלוס על שמות ט"ו:א'

בְּכֹן שִׁבַּח מֹשֶׁה וְכִנִּי יִשְׂרָאֵל יְתִ תִּשְׁבַּחְתָּא הָדָא קָדָם יְיָ וְאָמְרוּ לְמִימָר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי קָדָם יְיָ אֲרִי אֲתִנְאִי עַל גִּוְתִנְאִי וְגִאוּתָא דִּילָהּ הִיא סוֹסְקָא וְרִכְבָּהָ רָמָא בְּיָמָא:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

3 שירידה זו צורך עלייה היא

אותו מאמר שואל את השאלה שמאמר זה בא להשיב עליה: איזו עלייה יכולה לצמוח לנשמה מירידתה למטה, וכיצד עלייה זו יכולה להיות גבוהה יותר מהמקום שבו עמדה הנשמה קודם הירידה.

הערת קה"ת

"וצריך להבין איזה עלי יכול להיות בהנשמה ע"י ירידתה למטה, ושתה"י עלי זו למעלה יותר מקודם הירידה" — ד"ה אז ישיר תש"ל (מהנחה בלתי מוגה).

4 בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Tikkun 10 · 25b:12-14. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Tikkun 10 · 25b:12-14 תקו"ז תיקון י

ואוריתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. (נ"א ובהאי נשר) וכתר ביה תליין בני חיי ומוזוני. דאיהו מזלא דכלהו. ואיהו לא תליא במזלא ובגין דא אוקמוהו בני חיי ומוזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. דחסד איהו זכותא. ה' זעירא דמות אדם בה אשתלים יקו"ק והיא (ה') מלכותא קדישא. *איהי מצוה. עשיית פקודין. דאיהי שריא ברמ"ח אברים

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז ת"י.

5 בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא

בתיקון י' אומר תיקוני הזהר שתורה בלי יראה ואהבה אינה פורחת כלפי מעלה. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הנשמה: בלי יראה ואהבה היא אינה יכולה לעמוד לפני ה' למעלה.

Tikkunei Zohar 25b:12-14 תקוני הזהר כ"ה ב:י"ב-י"ד

ואוריתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. (נ"א ובהאי נשר) וכתר ביה תליין בני חיי ומוזוני. דאיהו מזלא דכלהו. ואיהו לא תליא במזלא ובגין דא אוקמוהו בני חיי ומוזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא

תליא מלתא. דחסד איהו זכותא. ה' זעירא דמות אדם בה אשתלים יקו"ק והיא (ה') מלכותא קדישא. *איהי מצוה. עשיית פקודין. דאיהי שריא ברמ"ח אברים

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

6 והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק

אדמו"ר האמצעי מבאר שם את המילים "כמראה הבזק": בלב מצויות אהבה ויראה, שניצוצות האש שלהן יוצאים ושבים אליו, כדרך שלהבת הבזק שיוצאת וחוזרת ונכנסת בו שוב.

Ezekiel 1:13 יחזקאל א':י"ג

וְדַמוּת הַחַיּוֹת מְרִאִיָּהֶם כְּגִלְיָאֵשׁ בַּעֲרוֹת כְּמֶרְאֵה הַלְפָדִים הִיא מְתַהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָ לָאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרָק:

As for the likeness of the living creatures, their appearance was like coals of fire, burning like the appearance of torches; it flashed up and down among the living creatures; and there was brightness to the fire, and out of the fire went forth lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, יג. במאמרי אדה"א כאן ע' ח מפרש: וזהו כדמיון מראה הבזק פי' שהלב כלול מאהבה ויראה שרשפי אש יוצא וחוזר אליו כמראה הבזק שהלהב יוצא וחוזר ונכנס בו". ענין רוי"ש באוה"ת פי' בשלח ע' תקבב מעתיק מכל המאמרים דשם נתבאר ענין זה.

7 והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק

בחזון המרכבה של יחזקאל נאמר: "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק". בהערת קה"ת מצוין המקור כ"ז 1:13 (א, יג), אך המילים האלה מופיעות כ"ז 1:14.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמֶרְאֵה הַבֶּזֶק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

8 (הגם .)

ההערה שבסוגריים, שלפיה הפסוק נאמר על המלאכים אך חל באותה מידה על הנשמות ועל כל צבא מעלה, מופיעה גם בכתביד שהועתקו בחיי אדמו"ר הזקן.

הערת קה"ת

המוסגר נמצא גם בכת"י שנעתקו בחיי כ"ק אדה"ז.

9 נכספה וגם כלתה נפשו

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". אדמו"ר הזקן משתמש במילים האלה לתיאור אהבת הנשמה, ש"רצה" אל ה'.

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג

נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָּה נַפְשִׁי לְחִצְרוֹת ה' לְבִי וּבִשְׂרִי יִרְגְּנוּ אֶל אֱלֹהֵי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ תהלים פד, ג.

להתלבש בגוף גשמי. כפי שמציין אור התורה (ראו פסקה 3), הפרק השני של עוסק במילים "המחדש בטובו" שבברכה.

הערת קה"ת

ברכת יוצר. ראה גם לקו"ת אחרי כה, ג ואילך. יהל אור ע' עא.

15 אדון הנפלאות המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית

בברכה הראשונה שלפני קריאת שמע של שחרית (הערת קה"ת: ברכת יוצר), משבחים את ה' כ"נורא תהילות, אדון הנפלאות, המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". אדמו"ר הזקן לומד ממנה הן את חידוש הבריאה והן את התואר "אדון הנפלאות".

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 8
תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ח'

לאל ברוך נעִימוֹת יִתְנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם וְיִמְרוּ וְתִשְׁבְּחוּת יִשְׁמְעוּ. כִּי הוּא לְבָדוּ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת. עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת. בְּעַל מְלָכּוֹת. זֹרֵעַ צִדְקוֹת. מְצַמֵּחַ יְשׁוּעוֹת. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. נוֹרָא תְהִלּוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת: הַמְחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית: כְּאִמּוֹר לַעֲשֶׂה אוֹרִים גְּדֻלִּים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: אוֹר חֲדָשׁ עַל־צִיּוֹן תֹּאִיר וְנִזְכָּה כְּלָנוּ מִהֲרָה לְאוֹרוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

To the Blessed Almighty, they offer pleasant melodies; to the King, the Almighty, [Who is] living and enduring, they utter hymns and make praises heard. For He alone is the Performer of mighty deeds, Maker of new things; Master of battles, Sower of acts of righteousness, Deuteronomy 3:6
Causer of deliverance to sprout forth; Creator of cures. Awesome in praise, Master of wonders, He renews in His goodness, each day, continuously, the work of creation, as it is said: "[Give thanks to Him] Who makes the great luminar- ... ies," for His kindness

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

פסקה 4

16 כמ"ש עשה פלא

מתוך שירת הים: "מי כמוך נאדר בקדש, נורא תהילות, עושה פלא". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "עושה פלא" כמלמדות שה"פלאים" אינם אלא בגדר "עשייה" ביחס לה'.

Exodus 15:11 שמות ט"ו:יא

מִי־כִמְלָכָה בְּאֵלִים Havayah מִי כְמִלְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֶׂה פְלֵא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, יא.

17 שמראשית ההשתלשלות . . הוא בטובו

שם שואל אדמו"ר הזקן מה פירוש "מחדש", כאשר כל יום דומה לקודמו, ומשיב בהבחנה בין סדר ההשתלשלות, שבו דבר נמשך מסיבה לסיבה, בדומה לשכל, למדות, למחשבה ולדיבור שבאדם, לבין המדרגה שמעל לסדר זה.

הערת קה"ת

10 כי מי הוא אשר ערב לבו לגשת

"כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת אליי". אדמו"ר הזקן משתמש במילים האלה לתיאור היראה שגורמת לנשמה "לשוב".

Jeremiah 30:21 ירמיהו ל':כ"א

וְהָיָה אֲדִירוֹ מִמֶּנּוּ וּמִשְׁלּוֹ מִקֶּרְבוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ אֵלַי כִּי מִי הוּא־זֶה עֶרַב אֶת־לְבּוֹ לְגִשְׁת׀ אֵלַי נְאֻם־ה'

And their prince shall be of themselves, And their ruler shall proceed from the midst of them; And I will cause him to draw near, and he shall approach unto Me; For who is he that hath pledged his heart To approach unto Me? saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 במאמרי אדה"ז פרשיות בעי תתקיא ביאור על המאמר הנחת כ"ק אדה"א

ביאור למאמר נדפס שם מתוך הנחה של אדמו"ר האמצעי, תחת הכותרת "ביאור מאדוני מורי ורבי על המאמר 'אשירה לה' כי גאה גאה'" (המאמר "אדון הנפלאות"), בשלח תקס"ו (1806). בכתב"ד אחד נרשם שהמאמר נאמר בשבת שירה תקס"ו.

הערת קה"ת

ביאור מאדמו"ר על תורה שע"פ אשירה לה' כי גאה גאה [ד"ה אדון הנפלאות] בשלח תקס"ו. [באחד מהכתבי נרשם: בשבת שירה תקס"ו]. נדפס בסה"מ תקס"ו ח"א. ובאריכות במאמרי אדה"א פ' בשלח ע' קב ואילך. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר ז"ע. הגהות וקיצורים באוה"ת בשלח ע' תקט. קיצור והכנת הדברים ע' תקפו. הגהות באוה"ת כרך ח ע' ב'תתקסא. ד"ה אשירה במאמרי אדה"א ע' קח מיוסד על מאמר זה. חלק מהמאמר מובא גם בסה"מ תרל"ג ח"א ע' רלג ואילך.

12 חי ה'

אלישע נשבע לנעמן: "חי ה' אשר עמדת לפניו, אם אקח" [מתנה]. אדמו"ר הזקן משתמש במילים "עמדת לפניו" לתיאור מצב הנשמה לפני ירידתה.

II Kings 5:16 מלכים ב ה':ט"ז

וַיֹּאמֶר חִי־ה' אֲשֶׁר־עִמַּדְתִּי לִפְנֵי אִם־אֶקַּח וַיִּפְצַרְבּוֹ לָקַחַת וַיִּמָּאֵן:

But he said: 'As the L-RD liveth, before whom I stand, I will receive none.' And he urged him to take it; but he refused

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלכים-ב ה, טז. וראה לעיל נז, א.

13 פתיחת שירת הים: "אשירה לה' כי גאה גאה, סוס ורוכבו רמה בים". המאמר כולו מכאן פסוק זה, ושב אליו בפסקאות 21-24.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א

אָז יִשְׁרִי־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְHavayah וַיֹּאמְרוּ לְאִמֵּר אֶשִׁירָה Havayah כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

14 אדון הנפלאות המחדש בטובו . . מעשה בראשית

כאן מתחיל המאמר "כי ביום הזה יכפר", המסביר שתשובה היא השבת הנפש האלוקית למקורה, כפי שהייתה לפני שירדה דרך המדרגות כדי

דְּאִמְצָעִיתָא, אִיהוּ יְהוּיָה דְּכָלִּיל א, וְאִיהוּ שְׁמָא מְפָרֵשׁ דְּכָלִּיל א לְאַחְזָא
דָּאם רִץ לְבָב שׁוֹב לְאַחֲרָא.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ת"י בהקדמה (ז, א). ראה לעיל יח, ב. מה, ב. לקמן עג, ד.

22 ולכך היא בבחי' שוב

אור התורה מרכז שם את הקטעים המסבירים את תנועות הרצוא והשוב.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת בשלח ע' תקכב ואילך בענין רוי"ש.

פסקה 5

23 נורא תהלות אדון הנפלאות

אוהה ברכת בוקר שמופיעה בפסקה 2 מחברת בין שני הביטויים: "נורא תהלות, אדון הנפלאות".

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 8
תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ח'

לְאֵל בְּרוּךְ נְעִימוֹת יִתְּנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם וְמֵרוֹת יֵאֱמְרוּ וְתִשְׁכַּחַת לְשִׁמְעוֹ. כִּי הוּא לְבָדוּ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת. עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת. בַּעַל מִלְחָמוֹת. זֹרֵעַ צְדָקוֹת. מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. נוֹרָא תְהִלּוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת: הַמַּחְדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל־יּוֹם תְּמִיד מַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית: כְּאִמּוֹר לַעֲשֶׂה אוֹרִים גְּדֻלִּים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: אִיךְ חֲדָשׁ עַל־צִיּוֹן תֹּאמִר וְנוֹכַח כָּלְנוּ מִהֲרָה לְאוֹרוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

To the Blessed Almighty, they offer pleasant melodies; to the King, the Almighty, [Who is] living and enduring, they utter hymns and make praises heard. For He alone is the Performer of mighty deeds, Maker of new things; Master of battles, Sower of acts of righteousness, Deuteronomy 3:6 Causer of deliverance to sprout forth; Creator of cures. Awesome in praise, Master of wonders, He renews in His goodness, each day, continuously, the work of creation, as it is said: "[Give thanks to Him] Who makes the great luminar- ... ies," for His kindness

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

24 "מי כמוך נאדר בקודש, נורא תהילות, עושה פלא?" אדמו"ר הזקן מסביר את הביטוי "נורא תהילות": מכיוון שה' עושה פלאות ונמצא מעבר להשגתנו, האדם ירא מלשבח אותו.

Exodus 15:11 שמות ט"ו:יא

מִי־כְמוֹכָה בְּאֵלִים Havayah מִי כְמוֹכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֶׂה פְלֵא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

25 הפך ים ליבשה

שם מוסבר שבקריעת ים סוף התחברו הים והיבשה בשני אופנים: הים הפך ליבשה, והיבשה הפכה לים. כך גם במתן תורה, כשהתבטלה הגזירה

ראה לקו"ת ואתחנן ב, ב ובהביאור שם. אוה"ת פ' יתרו ע' תתקנא. אוה"ת שמות כרך ז ע' ביתרמ. באוה"ת סידור ע' קיח מצויין "מענין ובטובו מחדש בתיא' פ' בשלח בד"ה אשירה ובלקו"ת פ' אחרי בד"ה כי ביום הזה יכפר דרוש הראשון פ"ב. ומ"ש בהגהות לד"ה אשירה".

18 טוב ה' לכל

"ה' טוב לכול, ורחמיו על כל מעשיו". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שהחידוש של כל מדרגה, העליונה והתחתונה, נובע מטובו ומרחמיו של ה'.

Psalms 145:9 תהילים קמ"ה:ט'

טוֹב־ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו:

The L-RD is good to all; And His tender mercies are over all His works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, ט.

פסקה 4

19 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק זה ביחס לחיות הנמשכת מה' אל העולמות, שאותה הנשמה תופסת ואוהבת.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרֶךְ נִרְאֶה־אוֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, י.

20 כי הוא חיך

"לאהבה את ה' אלקיך, לשמוע בקולו ולדבקה בו, כי הוא חיך". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילים "כי הוא חיך": האהבה הנמשכת אל ה' היא אליו כמעניק החיים.

Deuteronomy 30:20 דברים ל"ב:

לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּךְ וְאֶרֶךְ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר:

to love the L-RD thy G-d, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the L-RD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 אם רץ לבך שוב לאחד

בהקדמה לתיקוני זוהר מובא המאמר "אם רץ לבך, שוב". אדמו"ר הזקן משתמש בו ביחס לנשמה הנסוגה ביראה לפני ה' עצמו, שהוא למעלה מתפיסתה.

Tikkunei Zohar 7a:3 תקוני זוהר ז' א:ג'

תְּנִינָא (יחזקאל א כו), וְעַל דְּמוֹת הַפֶּסֶא דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עָלְיוּ מְלַמְעָלָה דָּא אִיהוּ יוֹד הָא וְאָ הָא קָלִיל תִּשְׁעַ נְקוּדִין, וְעִשְׂרִינָא שְׂכִינָתָא כְּלִילָא מְכֻלָּה, וְכִלָּא א, דְּלִית אָדָם בְּלָא א, וְכִלָּא אִיהוּ עֲמוּדָא

31 (לאפוקי...)

ההערה בסוגריים, המוציאה מכלל זה מחשבה שאינה כדיבור, מופיעה גם בכתבי יד שנכתבו בחיי אדמו"ר הזקן.

המוסגר נמצא גם בכת"י שנכתבו בח"י כ"ק אדה"ז.

32 הרהור דלאו כדבור דמי

Psalms 66:6 תהילים ס"ו:ו

He turned the sea into dry land; They went through the river
!on foot; There let us rejoice in Him

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הגמרא מלמדת: "כל מה שיש ביבשה יש בים", חוץ מן החולדה. אדמו"ר הזקן מוסיף שבים הכול מכוסה במים, ולכן הים משמש דימוי לעולם הנעלם.

Chullin 127a:12-14 חולין קכ"ז א:י"ב-י"ד

תנו רבנן כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה אמר ר' זירא מאי קראה (תהלים מט, ב) האזינו כל יושבי חלד אמר רב הונא בריה דרב יהושע כיברי דרש אינו מן הישוב אמר רב פפא בשמתא נרש תרביה משכיה ואליתיה (ירמיהו כב, כט) ארץ ארץ ארץ שמעי דבר ה' אמר רב

פפא לא אבה נרש שמוע דבר ה'

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

חוליו קבז, א. ראה לקו"ת שמ"ני יח, ג.

בכתב היד הזה כל הקטע, מהמילים "כי הים הוא" ועד "ואינם נראים", נתון בסוגריים.

בבזר 1052 סג, א כל זה הוא במוסגר.

ההערה מפנה למאמר זה. העוסק בכך שקריעת ים סוף קדמה למתן תורה.

ראה ד"ה והחרים תשי"ג.

פסקה 7

החצי השני של הפסוק הפותח: "סוס ורוכבו רמה בים". אדמו"ר הזקן דורש את "סוס" באותיות התורה, וחוזר לפסוק בפסקאות 22 ו־24.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א

אָז יִשִּׁיר־מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְHavayah וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אֲשִׁירָה לְHavayah כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וּרְכָבוֹ רַמָּה בָּיִם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto
the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for
He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown
into the sea.

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בעניין הדיבר הראשון מעשרת הדיברות, "אנכי", מביא זוהר על פינחס את הפסוק "בחכמה יסד ארץ" ודורש אותו כך: "באבא יסד ברתא". בהערת קה"ת מצוין 256b; בזוהר שבספריא הדברים נמצאים ב"257a.

שק"ג:תתמ"ב

בעניין תפילין, אומר הזהר על פינחס שהיו"ד היא כתר על הה"א, הבת:
 "ה' בחכמה יסד ארץ" — אבא יסד ברתא; ובה"א העליונה, אימא, היא כתר

40 הלוח ונסוע

"ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה". אדמו"ר הזקן משתמש במילים אלה לתיאור אהבתו של אברהם, שתמיד נעה לעבר ה'.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט'

ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה:

And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 כך הוא לענין שאר מצות . . למעלה מעלה מהשגת הנפש

באור התורה שם מובא ביאור לקטע הזה, מהמילים "כך הוא גם בנוגע לשאר המצוות" ועד "למעלה מהשגת הנפש".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' וירא צ, א, ביאור ע"ז.

פסקה 9

42 וביאור זה

בכתביהיד הזה מתחיל כאן החלק השני של המאמר.

הערת קה"ת

בבוכ 1052 מציין שכאן מתחיל סעי' ב.

43 פירוש דרך ומכוא

באור התורה על שיר השירים כותב הצמח צדק שלי"ד דרך" יש שתי משמעויות: הראשונה, כמו כאן, דרך והמשכה כדי שתהיה בחינת הוי' — המשכה מעצמות אור אין סוף אל אצילות; והשנייה, "דרך ה'" הנמשכת מאצילות אל בריאה, יצירה ועשיה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' וירא צד, א. יתרו ע' תתמב. כי תשא ע' כימו. וראה גם באוה"ת שה"ש ע' תרפ שבדרך יש ב' פ"י הא' מה שמפרש כאן דרך והמשכה להיות שם הוי' והיינו המשכה מעצמות אוא"ס באצ"י והפ"י הב' דרך ה' שיומשך מאצ"י לבי"ע.

44 שם הוי"ה יו"ד חכמה

בעניין אותיות השם, כשהיו"ד היא חכמה, אור התורה מפנה למאמר "ואתחנן" בלקוטי תורה, בביאור "אל הוי"ה".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' יתרו ע' תתמב מציין על זה: "ע' סד"ה ואתחנן בפ"י אל הוי"ה". וראה בלקו"ת שם ג, א. שבת שובה סה, ב. יהל אור ע"פ חנוך ורחום ע' תרעה. ובהמשך זאת חנוכת המזבח תר"מ פרק כ.

45 במקום שאתה מוצא גדולתו

רבי יוחנן: "בכל מקום שאתה מוצא את גבורתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא את ענוותנותו" — כפי שעולה מן התורה, הנביאים והכתובים. בנוסח התלמוד נאמר "גבורתו", ואילו במאמר נאמר "גדולתו".

Megillah 31a:12-13 מגילה ל"א א:י"ב-י"ג

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים", וכתוב בתורה: "עושה משפט יתום ואלמנה". שנוי בנביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתורה: "ואת דבך ושפל רוח", משולש בכתובים, דכתיב: "סילו לרוכב בערכות בקה שמו", וכתוב בתורה: "אבי יתומים ..."

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his

על הוי"ו, הבן: "כונן שמים כתבונה". בהערת קה"ת מצוין 258a; בוהר שבספריא הדברים נמצאים ב"ב 258b.

Zohar, Pinchas 124:867-126:878 ספר זוהר, פנחס קכ"ד:תתס"ז-קכ"ו:תתע"ח

36 כל חד לפום שיעורא דיליה

בהקדמתו מדבר התניא על היראה והאהבה המסותרות בשכלו ובלבו של כל אדם, "כל חד לפום שיעורא דיליה ולפי מה שמשער בלבו", ומביא את דברי זוהר על "נודע בשערים בעלה".

הערת קה"ת

בתניא בהקדמה מציין לזח"א קג, ב. וראה שם קכט, ב.

37 כל חד לפום שיעורא דיליה

על הפסוק "נודע בשערים בעלה" אומר זוהר שה' נודע לכל אדם לפי המידה שהוא מודד בלבו. בהקדמת התניא מצוטטים הדברים ביחס לביטוי "כל אחד כפי שיעורו".

Zohar, Vayera 9:153-164 ספר זוהר, וירא ט':קנ"ג-קס"ד

But of a truth the Holy One makes Himself known to every one according to the measure of his understanding and his capacity to attach himself to the spirit of Divine wisdom; and thus "Her husband is known", not "in the gates" (bishe'arim), but, as we may also translate, "by measure", 'though a full knowledge is beyond the reach of any being

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 8

38 בלא דחילו ורחימו כלל לא פרחא לעילא

אותו מאמר כמו בפסקה 1: ללא יראה ואהבה, התורה אינה עולה למעלה.

Tikkunei Zohar 25b:12-14 תקוני זוהר כ"ה ב:י"ב-י"ד

ואוריתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. (נ"א ובהאי נשר) וכתר ביה תליין בני חיי ומוזני. דאיהו מזלא דכלהו. ואיהו לא תליא במזלא. ובגין דא אוקמהו בני חיי ומוזני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. דחסד איהו זכותא. ה' זעירא דמות אדם בה אשתלים יקוק והיא (ה') מלכותא קדישא. *איהי מצוה. עשיית פקודין. דאיהי

שריא ברמ"ח אברים

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

39 ושמרו דרך ה'

ה' אומר על אברהם שהוא יצווה את ילדיו לשמור את "דרך ה'", לעשות צדקה ומשפט, כדי שהי יביא עליו את אשר הבטיח לו. אדמו"ר הזקן מפרש את "צדקה ומשפט" כמתייחס לכל המצוות, ואת "עליו" — כמתייחס למדרגה שלמעלה ממדרגתו של אברהם.

Genesis 18:19 בראשית י"ח:י"ט

כי ידעתיו למען אשר יצוה את־בְּנָיו ואת־בָּתְּרֵי אַחֲרָיו ושמרו דְּרֶךְ ה' לעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא ה' עַל־אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו:

For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the L-RD, to do righteousness and justice; to the end that the L-RD may bring upon Abraham that which He 'hath spoken of him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, יט.

הזקן מסביר ש"בלבד" פירושו בהעלם: השם עדיין לא התגלה.

Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2-3 פרקי דרבי אליעזר ג'ב-ג

עד שלא נברא העולם, היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד, ועלה במחשבה לברא את העולם, והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד. משלו משל, למה הדבר דומה? למלך שהוא רוצה לבנות פלטרים שלו, אם אינו מחריט בארץ יסודותיו ומוכאיו ומוצאיו, אינו מתחיל לבנות, כך הקדוש ברוך הוא החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה. שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ואלו הן: תורה, גיהנום, וגן עדן, וספא הכבוד, ...

Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin ... to build. Likewise the Holy One, blessed be

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

51 פ"י בלבד בבחי העלם

על פירוש "בלבד" כהעלם, אור התורה מפנה למאמר "וירא ישראל" שבתורה אור, בעניין שני שמות הוי".

הערת קה"ת

באזה"ת שם: "והיינו כמ"ש בתוי"א שם בד"ה וירא ישראל בענין שיש ב' שמות ה' וכו' ע"ש עוד. בסה"מ תר"ס ע"י קמ: "שהי האור כלול בעצמותו כו' (דכללות האו"א"ס שלפה"צ שהי ממלא מקום החלל הוא בחי" אור הכלול בעצמותו כו')."

52 טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו

"טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מעשיו", מובא שוב: טובו ורחמיו של ה' נמשכים כדי שהוי"ו יוכל להתגלות.

Psalms 145:9 תהילים קמ"ה:ט

טוב־ה' לכל ורחמיו על־כל־מעשיו:

The L-RD is good to all; And His tender mercies are over all His works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 המחדש בטובו

"המחדש בטובו", מתוך ברכת הבוקר שהובאה בפסקה 2, מזוהה כאן עם הרחמים הרבים שלמעלה מסדר העולמות.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 8 סידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ה'

לאל ברוך נעימות יתנו. למלך אל חי וקיים וזמירות יאמרו ותשכחות לשמיעו. כי הוא לבדו פועל גבורות. עושה חדשות. בעל מלחמות. זורע צדקות. מצמיח ישועות. בורא רפואות. נושא תהלות. אדון הנפלאות: המחדש בטובו בכל־יום תמיד מעשה בראשית: כאמור לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו: אור חדש על־ציון תאיר ונזכה כלנו מהרה לאורו: ברוך אתה ה' יוצר המאורות:

To the Blessed Almighty, they offer pleasant melodies; to the King, the Almighty, [Who is] living and enduring, they utter hymns and make praises heard. For He alone is the Performer of mighty deeds, Maker of new things; Master of

humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For ... thus said He who

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

הערת קה"ת

מגילה לא, א. ראה לעיל במ"מ טז, א. באזה"ת יתרו ע' תתמב: "ר"ל שההמשכה בבחי גדולה זהו ענוה והשפלה".

46 כולם בחכמה עשית

"מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית". אדמו"ר הזקן מפרש שה' ברא בחכמה אפילו את העולם הגשמי — מעשה המעיד על ענוותנותו.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה־רבו מעשיך ה' כלם בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

10 פסקה

47 אני הוי' הוא שמי

"אני ה', זה שמי, וכבודי לאחר לא אתן". אדמו"ר הזקן קורא את המילים "זה שמי" כקביעה שהוי"ו הוא שמו בלבד, ולא עצמותו.

Isaiah 42:8 ישעיהו מ"ב:ח

אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וְכִבְדִּי אֶחָד־לֹאֲתֶנּוּ וְתִהְיֶה לִּי לְפָסִילִים:

I am the L-RD, that is My name; And My glory will I not give to another, Neither My praise to graven images

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מב, ח.

48 כמשל השם שאינו מערף ומהות העצמית

על המשל של שם שאינו מעצמותו, אור התורה מוסיף הפניה לביאור שבלקוטי תורה על "שובה ישראל", במאמר "איסא במשנת חסידים", פרק 2.

הערת קה"ת

באזה"ת ואתחנן ע' שנט מוסיף ע"ז: "וכמו שכתוב מזה בלקו"ת בביאור על פסוק שובה ישראל בד"ה איתא במשנת חסידים פרק ב".

49 ועד שלא נברא העולם

שם מתבאר המאמר "קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד": לפני שיצאו מידות ז"א דאצילות, אור אין סוף היה כפי שהוא, למעלה מהתלבשות בכלים; לאחר מכן התחלק לשבעה שמות, שם לכל מידה.

הערת קה"ת

פדר"א פ"ג. ראה גם לקמן סח, ד. עט, ב. פז, ב. צט, ב. ובכ"מ. ראה אוה"ת ענינים ע' קעה.

50 ועד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד

"עד שלא נברא העולם היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד". אדמו"ר

שפלים". אדמו"ר הזקן משתמש במילים אלה ביחס למצוות הצדקה.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת־דכא ושפל־רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 דרך הוי לעשות צדקה

"דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", מתוך הפסוק העוסק באברהם. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כדרך שבה הוי' נמשכת באמצעות הצדקה.

Genesis 18:19 בראשית י"ח:י"ט

כי ידעתי למען אשר יצוה את־בניו ואת־ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הבאי ה' על־אברהם את אשר־דבר עלי:

For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the L-RD, to do righteousness and justice; to the end that the L-RD may bring upon Abraham that which He hath spoken of him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

61 משפט וצדקה ביעקב אתה עשית

"כוננת מישרים; משפט וצדקה ביעקב אתה עשית". אדמו"ר הזקן קורא את המילה "אתה" כרומזת להתנגלות האלוקות שהמשפט והצדקה מחוללים.

Psalms 99:4 תהילים צ"ט:ד

ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית:

The strength also of the king who loveth justice— Thou hast established equity, Thou hast executed justice and righteousness in Jacob.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צט, ד.

62 אך הנה בצדקה

ההערה מפנה לתורה אור על נביאים וכתובים להרחבה בדיון על המשפט המתלווה לצדקה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נ"ך ע' רפד.

63 לעשות צדקה ומשפט

"לעשות צדקה ומשפט": אדמו"ר הזקן מציין שגם כאן הצדקה מצטרפת למשפט.

Genesis 18:19 בראשית י"ח:י"ט

כי ידעתי למען אשר יצוה את־בניו ואת־ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הבאי ה' על־אברהם את אשר־דבר עלי:

For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the L-RD, to do righteousness and justice; to the

battles, Sower of acts of righteousness,Deuteronomy 3:6 Causer of deliverance to sprout forth; Creator of cures. Awesome in praise, Master of wonders, He renews in His goodness, each day, continuously, the work of creation, as it is said: "[Give thanks to Him] Who makes the great luminar-... ies," for His kindness

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

54 אפילו בערך אדם שמרחהם על הזכוב . . משא"כ לא"ס ב"ה

גם שם מובא אותו משל: רחמי אדם על זכוב לעומת אין סוף.

הערת קה"ת

משל זה מובא גם באוה"ת האוינו ע' איתרס. וראה בהמ"מ למאמרי אדה"א במדבר כרך ג ע' תתצא.

פסוקה 11

55 חנון ורחום ה'

"חנון ורחום ה', ארך אפיים ורב חסד". אדמו"ר הזקן מציין שהפסוק מקדים את "חנון ורחום" לשם הוי', כביטוי למה שמביא להמשכת הוי'.

Psalms 145:8 תהילים קמ"ה:ח

חנון ורחום ה' ארך אפים וגדל־חסד:

The L-RD is gracious, and full of compassion; Slow to anger, and of great mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, ח.

56 להיות ה'

אור התורה מציין את הקטע הזה ומוסיף, כפי שמוסבר בלקוטי תורה, בסוף פרק ד של המאמר "ואתחנן" (3a), שהוויית הוי', הכוללת צמצום והתרחבות, היא כולה משום שהוא "חנון ורחום".

הערת קה"ת

באוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תקעא מציין לכאן ומוסיף "וכדפי' בלקו"ת סד"ה ואתחנן . . ספ"ד [ג, א] שכדי להיות הוי' שהוא צמצום והתפשטות כו' כ"ז הוא מחמת שהוא חנון ורחום".

57 י"ג מכילין דרחמי . . כמ"ש במ"א

ב"ע 41c תורה אור מבחין בין "חנון ורחום הוי'" לבין "הוי' רחום וחנון": יש שתי בחינות של הוי', וביחון ורחום הוי'" נמשכים שלושה־עשר מכילי דרחמי (שלושה־עשר תיקוני דיקנא) לז"א, כדי שייקרא בשם הוי'; בדומה לכך, כאן הרחמים קודמים "כדי שתהיה הוי'".

הערת קה"ת

ראה לעיל מא, ג.

פסוקה 12

58 בצדקה ומשפט שהן דרך כלל כל מצות התורה

ההערה מציינת מקום שבו נדון צדקה ומשפט ככוללים את כל מצוות התורה.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרמ"ג ע' מו. תרמ"ח ע' רא. תרפ"ט ע' 90. בד"ה העושה סוכתו תחת האילן תשכ"ה סעי' ג' — מציין לכאן.

59 להחיות רוח שפלים

"אני שוכן במרום ובמקום קדוש, ואת דכא ושפל רוח, להחיות רוח

end that the L-RD may bring upon Abraham that which He
'hath spoken of him
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 שממית בידים תתפש

בין היצורים הקטנים שהם "חכמים מחוכמים": "שממית בידים תתפש והיא
בהיכלי מלך". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על קליפה, שיכולה להיאחז אפילו
בהיכלי המלך.

Proverbs 30:28 משלי ל: כ"ח

שְׁמָמִית בְּיָדֶיךָ תִּתְפַּשׁ וְהִיא בְּהִיכְלֵי מֶלֶךְ:

The spider thou canst take with the hands, Yet is she in
kings' palaces

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ל, כח.

פסוקה 14

65 לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל

שם אברהם הוא מידת חסד גדולה ביותר, בלי ריסון, שבמסגרתה הכול
ראויים לטוב; מתוך חסד זה ביקש "לו ישמעאל יחיה לפניך", אף שידע מה
טיבו של ישמעאל.

הערת קה"ת

ספרי דברים לב, ט. וראה לעיל יב, א. כח, ב.

66 לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל

על הפסוק "כי חלק ה' עמו" (דברים לב, ט), מלמד הספרי שפסולת יצאה
מאברהם — ישמעאל, ומיזחק — עשו, ואילו כל בני יעקב היו ראויים.
אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שגם חסד לבדו יכול להזין את מה
שאינו קדוש, אם אין מעוררים גם את מידת הדין.

Sifrei Devarim 312:1-2 ספרי דברים ש"ב:א-ב'

... צֵאוּ מִתּוֹךְ שְׁלִי, אִי אֶפְשִׁי שֶׁתִּהְיוּ בְּתוֹכָהּ, תִּגְנוּ לִי חֶלְקִי שְׂאֵהָא
מְפִירוּ. כֹּה קִשְׁבָּא אַבְרָהָם אֲכִינוּ לְעוֹלָם יִצְחָק מִמֶּנּוּ פְּסוּלָת, יִשְׁמַעְאֵל
וְכָל בְּנֵי קְטוּרָה. כֹּה יִצְחָק לְעוֹלָם יִצְחָק מִמֶּנּוּ פְּסוּלָת, עֶשָׂו וְכָל אֱלוֹפֵי
אָדָם. הָיוּ לְהִיּוֹת רָעִים יוֹתֵר מִן הָרְאשׁוֹנִים. וְכִשְׁבָּא יַעֲקֹב לֹא יִצְחָק
מִמֶּנּוּ פְּסוּלָת, אֲלָא נִוְלְדוּ כָּל בְּנָיו פְּשָׁרִים, כְּעִנְיָן שְׁנֶאֱמַר (בראשית כה
כו): "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים". מִהֵיכָן תִּמְקוֹם מִפִּיר אֵת חֶלְקוֹ?
מִיַּעֲקֹב, שְׁנֶאֱמַר: כִּי חֶלֶק ה' עָמוּ יַעֲקֹב חֶבֶל ...

For the portion of the L-rd is His people": (Devarim 32:9)
An analogy: A king had a field and gave it to tenant-farmers,
who began to steal from it — upon which he gave it to their
sons — who began to be worse than the first. When a son was
born to him, he said to them: Get out of what is mine. You
cannot remain there. Give me my portion so that I can recognize
it. Similarly, when our father Abraham came to the
... world, there issued from

Vocalized Edition (CC-BY-NC) • Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY)

67 יאר ה' . ישא ה'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

במדבר ו כה-כו.

68 יאר ה' פניו אליך

מברכת כהנים: "יאר ה' פניו אליך ויחנך". אדמו"ר הזקן מפרש ש"פנים" הן
פנימיות החיות.

Numbers 6:25 במדבר ו: כ"ה

יָאֵר HAVAYAH פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךְ:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious
unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 ישא הפניו אליך

"ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום": גם כאן מדובר ב"פנים" — פנימיות
החיות הנמשכת אל הקדושה.

Numbers 6:26 במדבר ו: כ"ו

יִשָּׂא HAVAYAH פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:

The L-RD lift up His countenance upon thee, and give thee
peace.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

70 כח"י משפט שעושה האדם

ההערה מפנה לשם בעניין המשפט שאדם מפעיל כלפי עצמו.

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' שסו.

71 ארו"ל חיך קודמין

ההערה מציינת זאת כמקום שבו נדון המאמר "חיך קודמין".

הערת קה"ת

בבא מציעא סב, א. ראה מאמרי אדה"א שמות קסו ואילך. וראה גם סה"מ
תרל"ח ד"ה אם כסף תלוה סעיף ב. אוה"ת משפטים ע' אקנב.

72 חיך קודמין לחיי חבירך ודוקא חיך ממש כמשל הקיתון של מים

שאם ישתו שניהם ימותו

שני אנשים נוסעים, ולאחד מהם יש מימיה ובה מים: אם שניהם ישתו,
שניהם ימותו. בן פטורה לימד שעל שניהם לשתות, אך רבי עקיבא למד מן
המילים "וחי אחיך עמך" ש"חיך קודמים לחיי חבירך". אדמו"ר הזקן מסייג
זאת לחייו ממש של האדם, ולא למותרות שלו.

Bava Metzia 62a:2 בבא מציעא ס"ב א:ב'

וְרַבִּי יוֹחָנָן, הָאִי "וְחִי אֲחִיךָ עִמָּךְ" מֵאִי עֲבִיד לָקָה? מִכַּעֲזִי לָקָה לְכַדְתְּנָא:
שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ וּבְיַד אֶחָד מֵהֶן קִיתוּן שֶׁל מַיִם, אִם שׁוֹתִין
שְׁנֵיהֶם – מֵתִים. וְאִם שׁוֹתֵה אֶחָד מֵהֶן – מִגִּיעַ לַיִּשׁוּב. דִּרְשׁ בֶּן פֶּטוּרָא:
מוֹטֵב שֶׁיִּשְׁתּוּ שְׁנֵיהֶם וְיָמוּתוּ, וְאֵל יִרְאֶה אֶחָד מֵהֶם בְּמִיתָתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ.
עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִימַד: "וְחִי אֲחִיךָ עִמָּךְ", חֲזִיק קוֹדְמִים לְחַיִּי
חֲבִירָךְ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 16

73 אוהב צדקה ומשפט

"אוהב צדקה ומשפט: חסד ה' מלאה הארץ". הברכה בתפילת העמידה "מלך
אוהב צדקה ומשפט" שואבת את מילותיה מפסוק זה; אדמו"ר הזקן מפרש

זאת כצדקה המצטרפת למשפט.

Psalms 33:5 תהילים ל"ג:ה'

אהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ:

He loveth righteousness and justice; The earth is full of the lovingkindness of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 17

74 רמ"ח מצות עשה הם רמ"ח אברין דמלכא

בתיקון ל', המקום שאליו מפנה הערת קה"ת, מדבר תיקוני הוזהר על 248 המצוות כעל מצוותו של ה' בכל אחד ואחד מאיברי המלך. אדמו"ר חזק מביא את הדימוי של המצוות כאיברי המלך.

Tikkunei Zohar 74a:8 תיקוני הוזהר ע"ד א:ח'

ועוד מצווה דא עמודא דאמצעי'תא, דאיהו מצווה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, והכי צדיק מצווה ועושה מתרונתו, ובגין דא אתמר על תרונתו אשר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צונו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהו"ה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצווה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

75 רמ"ח מ"ע הם רמ"ח אברין דמלכא

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Tikkun 30 • 74a:8. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Tikkun 30 • 74a:8 תקוני תיקון ל'

ועוד מצווה דא עמודא דאמצעי'תא, דאיהו מצווה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, והכי צדיק מצווה ועושה מתרונתו, ובגין דא אתמר על תרונתו אשר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צונו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהו"ה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצווה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ת"ז ת"ל.

פסוקה 19

76 לעשות את כל דברי התורה הזאת

משה אומר לעם לצוות את ילדיהם "לשמור, לעשות את כל דברי התורה הזאת". הערת קה"ת מביאה את הפסוק הזה כמקור לביטוי.

Deuteronomy 32:46 דברים ל"ב:מ"ו

ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל־הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצונו את־בניכם לשמר לעשות את־כל־דברי התורה הזאת:

he said unto them: 'Set your heart unto all the words where-with I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, מו.

77 ושמרתם ועשיתם אותם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ויקרא כ, לו.

78 אתם כתיב

על "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" (ויקרא כו, ג), המדרש דורש את הכתיב "אתם": מי ששומר את התורה נחשב כאילו הוא עשה את המצוות, או כאילו עשה את עצמו. הערת קה"ת מפנה לפסוק ויקרא כ, לו (כ, לז), שאינו קיים; המילים "תשמרו... ועשיתם אותם" מופיעות בכמה פסוקים בספר ויקרא.

Vayikra Rabbah 35:7 ויקרא רבה ל"ה:ז'

הערת קה"ת

ויק"ר פל"ה, ז.

79 וצדיק יסוד עולם

"כעבור סופה ואין רשע, וצדיק יסוד עולם". אדמו"ר חזק מביא את הפסוק כדי להראות עד כמה הכתובים משבחים את הצדיק.

Proverbs 10:25 משלי י"ב:ה'

כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם:

When the whirlwind passeth, the wicked is no more; But the righteous is an everlasting foundation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי י, כה.

80 ראה בצדיקים

רבי יוחנן: הקדוש ברוך הוא ראה שהצדיקים מועטים, ולכן עמד ושתל אותם בכל דור. אותו קטע מביא גם את הפסוק "צדיק יסוד עולם".

Yoma 38b:13 יומא ל"ח ב:י"ג

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: איז צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר: "וירח השמש ויבא השמש". עד שלא כבתה שמשו של עלי, נרחח שמשו של שמואל הרמתי. (אמר) רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטים, עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר: "כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה יומא לח, ב.

פסוקה 20

81 שנעשית בחינת בעל תשובה . . כמ"ש במ"א

שם ניתנת התשובה האמיתית לשאלה מדוע הנשמה יורדת, על יסוד האמירה "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד": הנשמות לפני ירידתן הן בוודאי צדיקים גמורים, ויתרון בירידתן לגוף הוא בכך שהן נעשות בעלות תשובה, במדרגה גבוהה בהרבה מזו של צדיקים.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת בלק עג, א ואילך.

82 ובמקום שבעלי תשובה עומדים

בהערות קה"ת לאותו עמוד מצוין מקור האמירה. שם מוסבר שבעלי תשובה עומדים במדרגה גבוהה יותר מפני שהם הופכים חושך לאור, ונאמר

שתכלית ירידת הנשמה לגוף היא להגיע לשמחה שבהפיכה זו — מדרגת יצחק (צחוק).
הערת קה"ת
נסמן לעיל כב, ג.

83 אין עומדים להתפלל

המשנה: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש; חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים". בעקבות פירוש של רש"י, שמדובר בהכנעה, קורא זאת אדמו"ר הזקן כעוררות רחמים רבים על הניצוצ האלקי.

Berakhot 30b:14 ברכות ל"ב:י"ד

מתני' אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין, כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים. אפילו המלך שואל בשלום — לא ישיבנו, ואפילו נחש כרוך על עקבו — לא יפסיק.

MISHNAH One must not stand up to say the Tefillah except in a serious frame of mind. The pious men of old used to wait an hour and then say the Tefillah, in order to direct their heart to their Father in Heaven. Even when a king greets him, he must not respond ; and though a serpent be wound round his heel, he must not interrupt

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת
ברכות ל, ב.

21 פסקה

84 וזהו אשירה

בכתביד זה מתחיל כאן החלק השלישי של המאמר.
הערת קה"ת
בבוכ 1052 סעי' ג.

85 אשירה להוי כי גאה גאה

הפסוק הפותח את שירת הים, המתבאר כאן: השירה מבטאת את התגלות הוי'.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א

אז ישיר־משה ובני ישראל את־השירה הזאת להאמר ויאמרו לאמר אשירה להאמר כי־גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 פסקה

86 גיאות היא בחי נפלאות וגאה גאה בחי אדון הנפלאות

ההערה מפנה לשם בעניין "גיאות היא בחינת נפלאות, וגאה גאה היא בחינת אדון הנפלאות".

הערת קה"ת
ראה ביאורו"ז להצ"צ כרך ב ע' תשמו.

87 סוס ורכבו רמה בים

המחצית השנייה של הפסוק הפותח. אדמו"ר הזקן מסביר שההתגלות של "בעל הנפלאות" השליכה את הסוס ואת רוכבו לים, שכן היא נעלית הרבה מעבר לאותיות הדיבור.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א

אז ישיר־משה ובני ישראל את־השירה הזאת להאמר ויאמרו לאמר אשירה להאמר כי־גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 ענין שירה . . אדון הנפלאות

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.
הערת קה"ת
ראה באוה"ת פ' שלח ע' תסו.

89 צהבו פניו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
נסמן לעיל כג, ג.

23 פסקה

90 ואתם תחרישון . . מה תצעק אלי

המילים כאן מצטטות את Exodus 14:14. הקטע מופיע למטה.

Exodus 14:14 שמות י"ד:י"ד

Havayah ילחם לכם ואתם תחרשון:

'The L-RD will fight for you, and ye shall hold your peace
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, יד-טו.

91 ואתם תחרישון. מה תצעק אלי

משה אומר לעם: "ה' ילחם לכם, ואתם תחרישון", וה' אומר למשה: "מה תצעק אליי? דבר אל בני ישראל ויסעו". אדמו"ר הזקן מסביר את משמעות השתיקה: קריעת ים סוף באה ממדרגה שלמעלה בהרבה מסדר העולמות.

Exodus 14:14-15 שמות י"ד:י"ד-ט"ו

Havayah ילחם לכם ואתם תחרשון: ויאמר ה' אלי־משה מה־תצעק אלי דבר אלי־בני־ישראל ויסעו:

'The L-RD will fight for you, and ye shall hold your peace.'
And the L-RD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 מלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות

ההערה מציינת זאת כמקום העוסק בירידה שלמעלה מסדר ההשתלשלות.
הערת קה"ת
ראה גם יהל אור ע' קיד. ביאורו"ז להצ"צ כרך א ע' רלה. כרך ב ע' תשעה.

93 יש בו שני פירושים לשון התרוממות והעלאה

שם מבואר "כי גאה גאה": "גאה" הוא לשון התרוממות — מה שלמעלה מכלים ומאיר רק כאור מקיף, סובב כל עלמין; ואילו אין סוף הוא "גאה על גאים", נעלה הן מן האור המקיף והן מן האור הפנימי, ואינו מוגבל כלל בגבולות העולמות.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת אחרי כט, ב.

94 עזי וזמרת יה

הפסוק שלאחר פתיחת השירה: "עזי וזמרת יי", ויהי לי לישועה; זה א"ל ואנוהו". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "זמרת" במשמעות של כריתה.

Exodus 15:2 שמות ט"ו:ב'

עזי וזמרת קה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלי אבי וארממנהו:

The L-RD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my G-d, and I will glorify Him; My father's G-d, and I will exalt Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 וכרמך לא תזמר

"בשנה השביעית... את שדך לא תורע ואת כרמך לא תזמור". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות ש"זמרת" פירושה כריתה.

Leviticus 25:4 ויקרא כ"ה:ד'

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת להי שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר:

But in the seventh year shall be a sabbath of solemn rest for the land, a sabbath unto the L-RD; thou shalt neither sow thy field, nor prune thy vineyard

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כה, ד.

96 זה אלי ואנוהו

"זה אלי ואנוהו": אדמו"ר הזקן מסביר שהכוונה היא להתגלות המרומת באותיות וי"ה; שתהיה לעתיד לבוא.

Exodus 15:2 שמות ט"ו:ב'

עזי וזמרת קה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלי אבי וארממנהו:

The L-RD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my G-d, and I will glorify Him; My father's G-d, and I will exalt Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 למחר לקבל שכרם אבל היום לעשותם

רבי יהושע בן לוי על "אשר אנכי מצווך היום לעשותם": "היום לעשותם" ולא למחר; "היום לעשותם", ומחר לקבל שכרם. אדמו"ר הזקן משתמש

בכך כדי להסביר שההתגלות השלמה שייכת לעתיד לבוא, ואילו עכשיו הוא הזמן לעשייה.

Eruvin 22a:5-6 עירובין כ"ב א:ה-ו'

והיינו דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "אשר אנכי מצוה היום לעשותם", "היום לעשותם" — ולא למחר לעשותם, "היום לעשותם" — למחר לקבל שכרם. אמר רבי חגי, ואיתימא רבי שמואל בר נחמני: מאי דכתיב "אך אפינים"? "אך אף" מבקעי לקה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

98 ואמר ביום ההוא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ישע"י כה, מ.

99 ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו

"ואמר ביום ההוא: הנה אלקינו זה, קוינו לו ויושיענו". בהערה של קה"ת מצוין המקום ככה, מ, אך מילים אלו מופיעות בכה, ט.

Isaiah 25:9 ישעיהו כ"ה:ט'

ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה הי קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

And it shall be said in that day: 'Lo, this is our G-d, For whom we waited, that He might save us; This is the L-RD, for whom we waited, We will be glad and rejoice in His 'salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 קוינו — פי קוינו מלשון קוין

שם נדרש גם "קוינו לו" באותו אופן: באמצעות התורה והמצוות — שלושת הקווים של תורה, עבודה וגמילות חסדים — המשכנו את הי למטה כקוים; ועל ידי כך יתגלה לעתיד לבוא גם האור המקיף עצמו, שלמעלה מן הקו.

הערת קה"ת

ראה גם לקו"ת קרח נה, א.

101 אמרו צדיק כי טוב

"אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו". אדמו"ר הזקן מפרש שדרך הצדיק נמשכת בחינת "טוב".

Isaiah 3:10 ישעיהו ג:י'

אמרו צדיק כי טוב כי יפרי מעלליהם יאכלו:

Say ye of the righteous, that it shall be well with him; For they shall eat the fruit of their doings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ג, י.

102 טוב הי לכל

"טוב הי לכל": הטוב שהצדיק ממשיך, אותו טוב שבו נפתח המאמר (פסוקה 3).

Psalms 145:9 תהילים קמ"ה:ט'

טוב הי לכל ורחמי על כל מעשיו:

The L-RD is good to all; And His tender mercies are over all His works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, ט.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY); Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daf Shevui (CC0); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Vocalized Edition (CC-BY-NC); Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/4/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק